342.F.10.

DE RE VESTIARIA LIBELLVS, EX BAYFIO DECERPTVS.

*

Addita uulgaris linguæ interpretatione, in aduleſcentulorum gratiam atq; utilitatem.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

BLIOTECA NAZ. ROMA EMANUELE

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM, 1539.

34. 2. F. 10

CAROLVS STEPH.
beneuolo lectori S.

QVANDO' *ita ſe res habet* Lector,*ut qui hodie tum in dicendo,tum in alio quouis gerendo negotio,uni ſatisfecerit,omnibus ex æquo non ſatisfecerit:ſitq; nunc, ut ſemper fuit, admodum magna ingeniorum uarietas: quorum qui exactam rationē habere cupiat,uariè quoq; ſe gerat neceſſe eſt:* Id *certè cùm diligentius perſpiceremus,atque audiremus quotidie nonnullos conquerentes, quòd* Lazarus Bayſius,*uir alioqui grauiß. nō æquè pueris,atq; eruditioribus cōſuluiſſet:ne quid poſthac eorum utilitati detractum eſſe quiſquā amplius iudicaret,uiſum eſt nobis operæpretium, ſummam eorum quæ in libello de re ueſtiaria cōtinentur, breuibus perſtringere,atq; in ordinem diſponere,ex ipſius autoris uoluntate:præmiſſa interim uulgari ueſtium ac colorum interpretatione, ut uel etiam in hac parte adoleſcentuli bonarum literarum cupidiores ſibi quoq; ſatisfactum putēt: nulla tamen autoris grauitate imminuta: ſed tantum ex ipſius opuſculo ſelectis ijs quæ ad puerorum utilitatē facere uidebantur.* Neq; *enim nos latet quàm inconſultè fortaßis, ne dicam temere, faciant ij,qui dum alienas uigilias in cōpendium aut epitomen redigunt, uiris bonis laudem omnem præripiunt,labores ſuffurantur:præſertim quum id ſuo nomini neſcio quo fato attribuunt.* Quamobrem Lector, *ſi me audies,nullam poſthac fidem adhibebis ijs,qui iſtiuſmodi nugis curioſius delectantur: uteriſq; hac uelut ſummula rei ueſtiariæ, donec integrum* Bayſij *libellum intelligere poteris,aut uacabit perlegere.* Vale.

SVMMA REI VESTIARIAE, EX BAYFIO.

De tegumentis capitis. CAP. I.

PRIMVM quidem in ueſtimētorum ratione, à ſuperioribus ab inferiora: deinde uerò, ab intimis ad exteriora progrediemur. Poſthæc autem ad ornamēta, colores, & alia huiuſcemodi pueris neceſſaria deueniemus. Qua in re, ne uerboſiores ſimus, poſt explicata uocabula ex Bayſio, Lectorem remittemus ad libellum: atque ubi quidpiam additum erit præter autoris ſentētiam, id à nobis hac nota ( ) ſignabitur. Incipiemus igitur à tegumentis capitis.

Pileus, ſiue pileum, ung bonnet. à Græcis τὸ πίλιον, καὶ τὸ πιλίδιον dicitur. (Caue autem ne pro pilidio, dicas philidion. Nam τὸ φιλίδιον καὶ φενάκη apud Græcos galericulum ſignificant, quem nos falſam perrucam dicimus. Tranquillus in Caligula, cap. x I. capillamentum appellat.) Pileus autem ſeruorum fuit inſigne, cùm raſo capite libertate donabantur. Vnde Pileati ſerui à Gellio dicti qui manumittebantur: atque hinc etiam prouerbium, Vocare ad pileum, pro, donare libertate, dictum eſt à Suetonio. Vide Cap. 20. Bayſij.

(Pileus clauatus, ex Nonio, ung bonnet a fers, ou a boutons dor. quòd clauis aureis intextus ſit, cuiuſmodi

nunc geſtare ſolent noſtri aulici.) Claui autem aurei in pileis,ueſtimentis,aut etiam calceis, ſunt qui uulgò dicuntur, fers dor. Cap.7.

(*Hinc clauulus diminutiuum,qui cingulis canum infigebatur,hoc eſt,collaribus quæ uulgò uocãt.* Varro,*Cingulum circa collum ex corio firmo, cum clauulis capitatis.de cloutz a teſte.*)

Galerus,ung bonnet rond,rotundum ait eſſe pileolum Hieronymus *ad* Fabiolam, *quaſi media ſphæra.* Non*nullis autem eſt quam* Tiaram *Græci, atque adeò noſtri appellant.* Cap.20.

(*Fortaſſe Galerus non erat abſimilis pileolo,quem hodie* Græci, *quos* Albanos *uulgò uocamus, ſub oblonga cyrbaſia geſtare ſolent:cuiuſmodi etiam nunc Senatores* Veneti *utuntur,& in Academia* Parrhiſina *ſcholaſtici: ſed ijs nunc uſus aliam formam dedit.*)

Tiara,erat capitis tegmen regum Oriẽtis. Ouidius *in undecimo de* Mida *rege,*

Tempora purpureis tentat uelare tiaris.

Plutarchus *inter* Medicam *ſtolam annumerat in* Anto*nio,& in* Artaxerxe *pro galea ſumpſiſſe uidetur.*Hiero. *idem eſſe ait cum galero.* Cap.20.

(*Gemmatam tiaram dixit* Vergilius *: &* Iuuenalis *Phrygiam,quòd ea primùm* Phryges *uſi ſint.* Sidonius *item tiaratos reges dixit,caput tiara uelatos,quos* Græci *tiarophoros uocãt.* Budæus *tiaram ſummi pontificis appellat,quam triplicem coronã uocare ſolemus, le regne.*)

Petaſus,pileus Arcadicus Hiſychio.*Inde Petaſatus,petaſo indutus apud* Tranquillum *in* Auguſto, & M.Tul*lium*

lium in Epiſto.ad Caßium. uide Cap.20.

(Petaſum fortaßis non ineptum fuerit appellare leuem pileum, ſed amplum ſatis, quo uiatores, tabellarij, atque adeò caduceatores uti ſolent ad arcēdos imbres & ſolē. Vnde petaſatum Mercurium finxerunt poëtæ.

Cuculio, onis, inquit Iul. Capitolinus, genus eſt pilei uiatorum, quo capite obtecto uagari nocte ſolent.)

Cyna, pileus erat Lacedæmoniorum, ex Strabone. Quanquam Ephorus ex eodem pileum Laconicum appellet. Cap.20.

Cyrbaſia, chappeau dalbanoix, pileus altus in ſpeciem coni eductus. (Cuiuſmodi nunc ſolent quidam ex Græcis geſtare.) Ibidem.

Cidaris, ſiue citaris, ornamentum capitis regum Armeniæ, quod pro diademate confundit Plutarchus in Pompeio, & in Lucullo. Erat etiam inſigne regum Perſarum: ut idem Plutarchus ait in Artaxerxe. (Q. Curtius primo geſtorum regum Armeniæ, ſcribit Cidarim cærulea faſcia albo circundata circuiri ſolere apud Perſas.) Ibidem.

Diadema, ung diadeſme, ornamentum capitis regum inſigne. hinc Ponere diadema, & Capere diadema dixit Tranquillus. unde etiā Metellus diadematus dictus eſt. Reginarum quoque fuit, ut ait Plutarchus in Lucullo, de Monima Mileſia altera Mithridatis uxore. (Faſciam quandam aut amiculum opinor fuiſſe, quo regis caput, atque adeò pileus ornabatur, παρὰ τὸ διαδεῖν, hoc eſt obuincire. Quod inſigne regum inueniſſe primū Liberum patrem autor eſt Plinius. Erat autem cādidum

uinculum, cuiuſmodi hodie noſtri præſides Parrhiſini, præterea etiam Venetiarum duces ſuis tiaris obuincire ſolent.) Ibidem.

Cauſia, pileus erat regum Macedoniæ. (Budæus eleganter ſumpſit pro galero coccino Cardinalium, quem nonnulli capellum rubrum appellant. Quin etiam idem autor eſt, cauſiam poſſe ſumi pro eo pileo qui à Solis ardore nos defendit.) Vng chappeau. Ibidem. (Plautus pro naucleri pileo ſumere uidetur in Milite, Facito ut uenias huc ornatu naucleriaco, cauſiam habeas ferrugineam.)

Mitra, Vng chappeau de fleurs, matronarum ornamentum Varroni. (Ea primùm uſas opinor uirgines Lydias, deinde uerò Mæonias. Verg. 4. Aeneid. de Paride,

Et nunc (inquit) ille Paris, cum fœmineo comitatu
Mæonia mentum mitra, crinemq́; madentem
Subnixus, rapto potitur.

Poſtea autem ad Aegyptias, Phrygias, Syrias peruenit. Ea autem uidetur fuiſſe corona, floribus, uel quopiam alio ornamēto, ut faſcijs, horarijsq́; contexta, ac filo circunligata, ut ſub mento aſtringeretur: unde nomen quidam accepiſſe putant: nempe ἀπὸ τοῦ μίτου, hoc eſt, à filo. Quod filum Vergilius redimiculum mitræ appellat:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Quidam philyras uocant. Plinius, lib. XVI. Tenuiſſimæ earum philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorumq́; honore. Nonnullæ mulieres eas nunc adhuc uocant des phulettes.) Cap. 19.

(Non omittendum hoc loco uidetur, quando de mitra ſermo eſt, Plutarchum in Numa, ubi de Salijs loquitur,

mitram

mitram ſumpſiſſe pro æneo pectoris tegumento. Ita enim inquit, μίτραις δ᾽ χαλκοῖς ἐπιζωσμένοι πλατείαις, καὶ κράνη χαλκᾶ φοροῦντες. Quod ita retulit Liuius Dec. decima, Salios item duodecim Marti Gradiuo legit, tunicaé q; pictæ inſigne dedit: & ſuper tunicam, æneum pectori tegumen. Homerus quoq; mitram appellauit Iliad. Δ.
Μίτρης θ᾽ ἣν ἐφόρει ἔρυμα χροὸς, ἕρκος ἀκόντων.
Sed hæc à Bayſio inter colloquendum accepimus.

(Mitellam pro corolla dixit Vergilius in Copa: Copa Syriſca caput Graia redimita mitella.) Cic. pro Rab. Sed Neapoli in celeberrimo oppido ſæpe uidimus cum mitella chlamydatum L. Syllam imperatorem.

Vitta, tegimen capitis matronarũ, quo capillos coërcebant, & conſtringebant ac colligabant. Tibullus,
—quamuis non uitta ligatos
Impediat crines. Ouid. 1. Metamorph.
Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos.

Erat quoque Veſtalium, qua cum plaga utuntur eæ, quæ perpetuam uirginitatem Deo mouerunt. (Vittas gerebant, quæ pudicæ erant matronæ: neque enim meretriculis licebat uittis uti. Ouidius,
Eſte procul uittæ tenues, inſigne pudoris. Vergilius,
Soluite crinales uittas, capite Orgia mecum.) Cap. 20.

Reticulum, Vne coeffe, tam uirorum, quàm mulierum fuit, quòd capillum contineret. (Ita dictum fortaßis à forma retis, uel piſcatorij, uel uenatorij. Iuuenalis,
Reticulum'que comis auratum ingentibus implet.) Capite 19.

Reſtis, Vng ruband, Faſciola, qua mulieres capillos

inuoluebant. Capite eodem.(Retiolum Seruius appellare uidetur, ſuper illud Vergilij IIII.Aeneidos, -crines nodantur in aurum. Erat enim retiolum, inſtrumentum ſiue faſcia quædam qua comas colligebant matronæ. Italicæ uirgines cordellam uocant. Cicero redimiculum appellare uidetur Act.v.in Verrẽ, Hæc ciuitas mulieri redimiculũ præbeat, hæc in collũ, hoc in crines.)

Rica à Romano ritu, quòd, ut inquit Varro, Romano ritu, ſacrificium fœminæ cum faciunt, capita uelant. Ibidem.(Plautus in Epidico, Aut crocotulam, ſupparum, aut ſubminiam ricam, baſilicam. Subminiam ricam pro oſtrina dixiſſe uidetur, quaſi ſubrubram. Hinc Ricula diminutiuum. Terent. Interea aſpexit uirginem uectari, in capite riculam indutam oſtrinam.)

Capital, ung camail, ſacerdotale erat, inquit Varro, quod etiã nunc noſtri ſacerdotes deferre ſolent. Cap.20.

Capitium capitij, une cappe a femme, capitis tegmen, à quo etiam appellatum eſt. Quod ſi uerum eſt, in mulieribus id capitium dicemus, quod in matronis cappam appellamus, quo undatim criſpo utuntur Parrhiſinæ. une cappe de camelot. Cap.17.

(Flameum, ſiue flameolum, ueli genus quo nouæ nuptæ capita amiciebantur. Qui mos adhuc hodie in Hiſpania obſeruari ſolet, ut primo nuptiarum die uirgines flameolo pollucenti faciem obtegant, eumq; per totum diem gerant, ceu intactæ & puræ uirginitatis ſignum. Dictum flameum, quòd à flaminica, hoc eſt, flaminis uxore primũ deferri ſolitum ſit: eratq; coloris lutei, cuiuſmodi Ferrarienſes, ac Mantuanæ uirgines deferre ſolent. Lucanus

de Martia iterum nubente Catoni, Lutea demiſſos uelarunt flamea uultus. Plin. Lutei uideo honorem antiquiſſimum in nuptialibus flameis totum fœminis conceſſum. Iuuenalis, -ſedet illa parato
Flameolo. Italicæ matronæ faſciolum appellant.

Carbaſus, aliud uelum ex delicatiſſima tela compoſitum. Val. Max. lib. I. Cum carbaſum, quam optimam habebat, foculo impoſuiſſet, ſubito ignis emicuit. Vergilius VIII. Aeneid.
-eum tenuis glauco uelabat amictu Carbaſus.
Hinc uela nauium per translationem carbaſea & carbaſa dicta ſunt.)

Plaga, ung uoele, grande tegmen lineum quo hodie mulieres Romanæ utuntur: & quemadmodũ plaga olim Veſtales uirgines operiebantur, ita nunc quoq; noſtrarum monialium uelamentum, plagæ nomen accipere poteſt. Cuius diminutiuum plagula. Cap. XX.

Calantica, ung cueurechef, tegmen capitis muliebre. Cic. in Clodium, Tu'ne cum metiretur pedes fuſci, cum calanticam capiti accommodares, &c. Ibidem.

De ueſtimentis intimis. CAP. II.

Camiſiam quã uulgus appellat chemiſe, nos recte & Latine imam ſiue intimam tunicam dicere poſſumus. Quidam interulam uocant. Eſt quando tunica abſolute idem ſignificet: ut apud Ouidium multis in locis, & Ciceronẽ act. VII. in Verrem. Vnde tunicatus à Martiale, pro eo qui barbare dicitur, in camiſia. Et tunicata quies ab eodem dicta, hoc eſt, libera ad opera togata. Athenæus

χιτώνιον ἰχίσαρχον appellat tuniculam carni proximam. Vide cap. 12.

Et quia nonnulli ex ueteribus (ut nunc quoq; à nobilibus & ditioribus quibusdam aulicis fieri ſolet) non eadem interula utebantur noctu qua interdiu: itaq; factum eſt, ut ab antiquis comicis χιτὼν ἐνύπνιος diceretur, quam nos uerbum è uerbo, ſi uolumus, tunicam dormitoriam dicemus: uulgus camiſiam nocturnam appellat, chemiſe de nuict. Ex libello de uaſc.

(Poſt tunicam induebatur ſubucula, une chemiſe de drap, quam quidam ſubtunicale uocant, Græci ὑποδύτης, quòd ſubterinduatur. Suet. in Auguſt. Hyeme quaternis cum pingui toga, tunicis, & ſubucula, & thorace laneo, & femoralibus, & tibialibus muniebatur. Horatius,

–rides ſi forte ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ.

Bayſius cap. XII. Vtebantur & tunica, quæ media dici poteſt, cuiuſmodi ferè eſt tunica rubra, qua brumali tempore utimur.

Thoracem appellarunt ueteres Vne piece qui couure leſtomach, à denominatione pectoris, quòd pectus et thoracem tegat, unde thoracibus lineis antiquos pugnaſſe teſtis eſt Homerus. Cap. 8.

(Thorax ferreus uel ahenus, Vne eſcreuiſſe: Arma quibus communitur pectus. Plutarchus in Lucullo, Thoracem ferreum habens ſquammoſum, & ſplendidum, ac fimbriatum paludamentum.

Verg. VIII. Aeneid. –alij thoracas ahenos,
Aut leues ocreas lento ducunt argento.

Vbi Seruius, Quia, inquit, apud maiores thoraces tantum pectora tegebant.

gebant. Vnde Statius,
-triplici ſeruantur pectora ferro:
Pectora, nam tergo nullus metus.

Thorax laneus, Vne piece de drap. Suetonius in Auguſt. Hyeme quaternis cum pingui toga, tunicis, & ſubucula, & thorace laneo, & femoralibus, & tibialibus muniebatur.

Thorax plumbeus. Plin. lib. VII. cap. XX. Nos quoq; uidimus Athanatum nomine, prodigioſæ oſtentationis, quinquagenario thorace plumbeo indutum, cothurniſq; quingentorum pondò calciatum per ſcenam ingredi.)

Neque uerò fortaßis omnino ineptum fuerit, ſi quemadmodum Iureconſulti ſtragula bubalina dicunt: ita quoque nos thoracem bubalinum appellemus eum, qui uulgo à militibus geſtari ſolet. Vng colet de cuir de buffle. Bubalum enim uocabant antiqui bouem ſylueſtrem, quem hodie adhuc Itali bufalum, ung buffle. Vide libellum de uaſc.

(Thoracem abſolute pro armis pectoris ponit Vergilius, ſtatim in initio undecimi Aeneidos,
Teláq; trunca uiri, & bis ſex thoraca petitum
Perfoſſumq́; locis.

Diploidē pro eo quod uulgus uocat pourpoint, ueteres non uſurpaſſe uideo, neq; etiam eo genere uocabuli uſos unquam fuiſſe. Dici autem debet ἀπὸ τοῦ διπλόος καὶ διπλοῦς, quòd pro duplicato thorace ſumi uideretur. Itaque fictum & nouum eſſe puto uocabulum, atque omnino alienum à communi uſu dicendi: niſi pro thorace laneo accipiamus, quod abſurdum adhuc uideretur.)

De

De tibiarum ac femorum ueſtimentis. CAP. III.

Aequum eſt nunc ut de femorum ac tibiarum ueſtimentis ſuo ordine diſſeramus. Poſthæc autem ad calciamenta, ueſtes medias & externas deueniemus. poſtremo uerò ad ornamenta & colores digrediemur.

Feminalia & Brachæ, hault de chauſſes. Unde Gallia brachata, & brachati Galli dicti, quòd feminalibus uterentur. (Quæ femoralia appellare uidetur Tranquillus in Auguſt. Vulgus Italorum coxalia hodie uocat.) Suidas, Hiſychius, & Euſtathius in Homerum, uocant ἀναξυρίδας, quas nos brachas dicimus, quod facile conijcitur ex loco Diodori in quinto, καὶ ἀναξυρίδας, inquit, ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσι. Hoc eſt, & anaxirides, quas illi brachas appellant. Cap. 20.

Subligaculum, ung brayer, (quo utebantur ueteres ad tegenda obſcœna, ſiquãdo in ſcena prodibant, ne fortaßis per incompoſitos geſtus, aut alia quauis ratione detegerentur). Cic. 1. Offic. Scenicorum quidem mos tantam habuit à uetere diſciplina uerecundiam, ut in ſcena ſine ſubligaculo prodeat nemo. Ibidem.

(Genualia, iartieres, apud Ouidiũ in libris Metamorph. Columella lib. VII. Recte, inquit, genibus applicantur, ac genibus circundantur. De genualibus intelligit.

Tibialia, bas de chauſſes. Paulus Iureconſ. Si tibiale uel humerale miles alienarit, caſtigari uerberibus debet. Suet. Femoralibus & tibialibus muniebatur. hoc eſt, femora & tibias muniebat contra frigus.

Caligæ, caligarum, des chauſſes, tegumentum tibiarum

rum militare. Cic. Attico, *Et Epicratem ſuſpicor, ut ſcribis, laſciuum fuiſſe: etenim mihi eius caligæ et faſciæ cretatæ non placebant. Faſcias autem cretatas uocat, ut obiter dicam pictas, & colore aliquo delinitas. Quinetiam militaris caligæ forma ex antiquis marmoribus deprehẽditur: tantum enim attingebat mediam tibiam: atque in extrema parte ſuperiori, cuiuſdam animalis ceu leonis caput præ ſe ferebat. cæterum à latere ipſius tibiæ faſciola quadam reuinciebatur ac claudebatur, quam uulgus laſſetum appellat: nos etiam corrigiam appellare poſſumus, niſi mauis dicere clauis potius à dextra parte ſuffigi ſolere, qui interdum aurei erant, cum claui caligares dicti.* Plin. *lib.* IX. *cap.* XVIII. *ubi de piſcibus, Squamis, inquit, cõſpicui crebris atq; præacutis, clauorũ caligarium effigie.* Hinc *caligatus, caliga indutus.* Iuuenalis,

Veniam caligatus in agros.

Et *Caligulam primum dictum fuiſſe, quòd caliga uteretur, refert* Auſonius *hoc uerſu:*

Caius cognomen caligæ cui caſtra dedêre.

Caliga ſpiculatoria, qua milites ſpiculatorij utebantur. Erat *autem colore quodam uel forma à militari diuerſa.* Suet. *in* Caligula, *Modo in ſpiculatoria caliga, nonnunquam ſocco muliebri.* Quo *loco corrupte quidam legunt ſpeculatoria.*

Sculponeæ, ſculponearum, des gueſtres: Ita *enim uſurpaſſe uidetur* Cato *de re ruſtica, nempe pro tibialibus ruſticorum.* Sculponeas, *inquit, bonas alternis annis dare oportet familiæ ruſticanæ: ad quod uocabulum accedere uidetur uox* Italica, *di ſcufoni.* Næuius, *Sculponeis batuenda*

tuenda ſunt latera. Varro, *Aſpicio ſculponeatam bigas ſequi cornutas, gueſtree.* Vtrum autem Sculponeæ laneæ fuerint, an ex tela confectæ, iudicet qui uolet: ego uerò de hoc ſtatuere nihil poſſum.

Ocrea, ocreæ, houſeau. Apuleius, *Ille crura ocreis inuoluit.* Vergilius VIII. Aeneid. *—alij thoracas ahenos Aut leues ocreas lento ducunt argento.* Idem eodẽ libro, *Tum leues ocreas electro auroq; recocto.* Vbi Seruius, *Leues ocreas*: id eſt, nitida tibialia. Vnde ocreatus, qui eſt housé.)

De calciamentis. CAP. IIII.

VEniamus nunc ad calciamentorum genera: deinde uerò ad medias atq; externas ueſtes aſcendemus.

(Calceus, ung ſoulier, quod idem calciamentum ſignificare uidetur.) Fiebant autẽ antiquitus calciamenta ex hœdorum pellibus: quod tum ex uetuſtiſſimis marmoribus, qui hodie adhuc ſunt Romæ, conijcitur: tum ex Martialis teſtimonio lib. XII. Epig. ad Phœbum. Videto libellum de uaſculis.

(Excalciare pedes, deſchauſſer les pieds. Suet. in Vitellio, *Pro maximo munere à Meſſalina petijt, ut ſibi pedes præberet excalciandos.* hinc Calceolarius à Plauto dictus, ung cordonnier: quod nomen uulgus Italorum adhuc integrum retinet.

Calceolus, ung eſcarpin, leuis erat calceus, & ſimplicẽ tantum ſoleam habens, qualem ſolent pedites ac milites leuis armaturæ geſtare. Cic. primo de Nat. deorum, *Cum pelle caprina, cum haſta, cum calceolis repandis.*)

Soccus,

Soccus, Græcorum erat calciamentum, quemadmodum calceus Romanorum. Eo tamen etiam utebantur Romanæ mulieres: quapropter muliebris à Tranquillo dictus eſt in Caligula.

Socculus, idem cum ſocco, etſi diminutionẽ ſignificare uideatur. Sueto. in Vitel. Detractumq́; ſocculum, inter togam & tunicas geſtauit. Itaq; detrahere ſocculum, proprie dictum, pro deponere & auferre ſocculum. Terent. Aſsido, accurrunt ſerui, ſocculos detrahunt. uulgus Venetorum nunc adhuc uocat, di ſoccoli. des pantoffles.

Cothurnus, genus calciamenti ſubere quodammodo ſubleuati, quo utebantur Tragœdi ut eminentiores apparerent: & uiatores, ne tam facile impingerẽt in lutum: item etiam uirgines, ut grandiores apparerent ſub oblonga ſtola. Quapropter cothurnos ipſos de ſuris uincire ſolebant. Vergilius 1. Aen.

Virginibus Tyrijs mos eſt geſtare pharetram,
Purpureoq́; altè ſuras uincire cothurno.

Niſi forte legendum putaueris:

Purpureasq́; alto ſuras uincire cothurno.
hinc Iuuenalis, –breuiorq́; uidetur
Virgine Pygmæa nullis adiuta cothurnis.
Cic. 3. de Finibus, Conuenit optime ad pedem cothurnus. Hoc calciamenti genere nunc quoq; uti ſolent nobiliores Romanæ, Florentinæ, Bononienſes ac Ferrarienſes matronæ: ut multo altiores cothurnatæ quàm crepidatæ uideantur. Vnde metaphorice cothurnatus ſtylus, altus & ſublimis atq; excellens dicitur. Martialis,

Grande cothurnati pone Maronis opus. Vergil. So=

la

la Sophoclæo tua carmina digna cothurno. Hoc autem differre cothurnum à crepida quidam putant, quòd cothurnus altior ſit, ac prætcrea utrique pedi conueniat. Vtrunque tamen coniungit Suetonius in Caligula. Plin. lib.7.cap.20. refert de Athanato prodigioſæ oſtētationis uiro, qui cum quinquagenarius eſſet, cothurnis quingētorum pondo calciatus, per ſcenam ingrediebatur.

Crepida à crepando dici uidetur, quòd eius ſolea breue obſtragulum habens, inter incedendum ſubinde calcaneum feriat. Thuſcum erat uel Graium calciamentum, prius quàm ad Romanos perueniret. Quo etiam nunc quoque mihi uidentur Veneti nobiliores uti: appellant autem ij planulas: Gellius crepidulas uoce Græca dictas putat. Quòd uero crepidæ obſtragula haberent, quæ uulgo coopertoria appellantur, id oſtendere uidetur locus Plinij: Cum & pedibus, inquit, margaritas nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Itaque crepidatus dicitur, quem Veneti uocant, in pianelle. Cic. in Piſonem, Inde nocte intempeſta, crepidatus, ueſte ſeruili, nauem conſcendit.

Solea uero, à qua uulgaris noſter ſermo profectus eſt ung ſoulier, obſtragula non habebat: ſed tantum quibuſdam ligamentis ſiue ligulis, quas anſas uocabant, des courroyes, ſuperiori pedis parti obuinciebatur. Cuiuſmodi ſunt hæc calciamēta quæ uulgus uocat, ſouliers a lapoſtolique, quòd ijs calciati apoſtoli Domini pingi ſoleant. Plautus in Caſina, Si hoc effexis, ego ſoleas tibi dabo, & anulum in digito aureum. Propert.

Proſilit in laxa nixa pedem ſolea. Inde ſoleatus, ſoleis

indutus

indutus. Cic. in Verrem, Stetit ſoleatus prætor P. R. cum pallio purpureo. Gellius Gallicas ſoleas uocat. hinc Solearius Plauto, ung cordonnier. Dicitur & equorum & mularum ſolea ferrea, ung fer de cheual. Catullus, Ferream ut ſoleam tenaci in uoragine mula. Plinius lib. XXXIII. cap. XI. Noſtra, inquit, ætate Poppea coniux Neronis principis, delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro induere ſolebat. hoc eſt, ſoleis aureis pedes munire.

Calceus lunatus, inſigne nobilium Romanorum, ut uoluit Plutarchus, addita lunula circa talum.

Iuuenalis de Quintiliano,

Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

Erat etiam Senatoribus proprius. Cic. Philip. XIII. Mutauit calceos, pater conſcriptus repente factus eſt. Id eſt, lunatos calceos ſumpſit. Budæus in Pand.

Non ineptum fortaßis fuerit dicere fibula conſertum calceũ, ung ſoulier a blouquettes, ea ratione qua Tacitus de moribus Germanorũ fibula conſertũ ſagum dixit.

Corrigia autem calciamenti, ea eſt qua calceus fibula cõſeritur. Cic. II. de diuin. Quæ ſi ſuſcipiamus, pedis offenſio nobis & abruptio corrigiæ, & ſternutamẽta erunt obſeruanda. une courroye.

Feneſtratum calceum quidam appellant, quem noſtri uulgo ſcoletatum dicunt: nempe dimidiatum obſtragulum habentem, ung ſoulier eſcoleté.

Perones, des bottes, de hourdes, genus ruſtici calciamenti ex corio crudo, aut pellibus compoſitum, ut uult Seruius. hinc Vergilius, —crudus tegit altera pero. Altus autem erat ad mediam tibiam, quo minus limo aut

luto aratorum pedes inficerentur. Iuuenalis,
Nil uetitum feciſſe uolet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi. Vnde etiam *arator peronatus*
à Perſio dictus eſt. botte & hourde.

Sandalium, *Græci calciamenti genus, quo mulieres potiſsimum utebantur.* Quod etiam Momus dicitur in Venere reprehendiſſe. Terent. *Vtinam tibi commitigari uideam ſandalio caput.* Hinc *Sandaligerulus* nomen à Plauto effictum in Trinum. & *Sandalarium* Appollinem uocauit Gellius lib. XVII. cuius ædes in Sandalario eſſet, nempe urbis parte in qua conficiebantur ac diuendebantur ſandalia, *la cordonnerie.*

Gallicæ, gallicarum, des galoches, ex Cicerone ſecunda Philippica; ubi loco caligarum legendum gallicarum: & Gellio lib. XIII. Vide cap. XVI. Bayfij.

(Græci uero καλοπόδιον appellant ligneum calciamentum. hinc prouerbium, Omnes eodem calopodio calciare. de ineptis & ineruditis medicis, qui omnibus morbis eadem adhibent remedia. Feſtus uero *calones* uocat calceos è ligno factos.

Sunt & alia permulta calciamentorum genera, ut ſunt calcei phecaſaci, ſacerdotum, & Sicyonij, eorum qui elegantiæ ſtudebant, ex Cicerone: quales fortaſsis ſunt quos hodie cornutos calceos appellamus. Eſt & alius calceus, qui Græcis dicitur ἐμβὰς ἐμβάδος, Tragicorũ ornamentum. Quinctiam Apuleius quoque linteos calceos nominat, quos uulgus Italorum *ſcarpettas* uocat, nos autem *des chauſſons*.

Sed hæc omnia recenſere, maioris & longioris operæ

mihi

mihi uideretur, quàm ut libelli breuitas expoſtulet. Quapropter commodius fuerit, ſi ad media ueſtimenta quamprimum tranſeamus.)

De ueſtimentis medijs. CAP. V.

POſteaquam ſuperiora & inferiora ueſtimenta declarauimus, uidetur noſter ordo expoſtulare, ut ad media ueſtimenta digrediamur, atque in primis à tunicis incipiendum.

Plures tunicas aliquando geſtabant antiqui: uel fortaſſis ad frigus depellendum, uel alia quauis ratione, ut autor eſt Suet. in Aug. & Ouid. 11. Faſt. Et nos quoque ſolemus pluribus tunicis per brumam tegi. Præter duas igitur tunicas, quas ſuperius explicauimus: nempe imam ſiue intimam tunicam, quæ camiſia dicitur uulgò, & linea tunica, à Græcis λινοῦν χιτῶνα: præter etiam mediam tunicam, cuiuſmodi eſt tunica rubra, qua brumali tempore utimur, erat & alia tunica quæ his ſuperinduebatur: quam noſtri ruſtici, uocabuli Græci ueſtigia imitantes atque retinentes, hoqueton appellant: quaſi dicas ὀχιτῶν: alij ſaye. Videto cap. XII. Bayſij.

(Canays, tunica regia quæ περιπόρφυρος erat: hoc eſt, purpura prætexta. Tunica hyberna, ſaye dhyuer. Plautus in Milite, Conficiantur tunicæ mihi hybernæ bonæ.)

Tunica manicata, ung ſaye a manches, qua non ſine probro uti ſolebant antiqui: quemadmodum uidetur ſignificare Cicero, dum in gregem Catilinæ inuehitur: & Vergilius de fœmineo Paridis comitatu loquens:

Et tunicæ, inquit, manicas, & habent redimicula mitræ. *Græci* χειριδώτας *appellant:* *Plautus manuleatas tunicas uocauit ſuo more.* *Ibidem.*

Tunica lati claui, ſiue latus clauus. Hor. *Et latum demiſit pectore clauum.* ung ſaye a boutons larges. *antea quidem palmata fuit, à latitudine clauorum dicta: nunc autem à genere picturæ appellatur: nempe à clauis purpureis, qui tunicis inſeruntur.* *Græci* χιτῶνα πλατύσημον *appellant.* Liuius *ubique palmatam tunicam,* Suetonius *aliquando clauum,* Plinius *tamen lib.* XXXIII. *pro clauis annulos ponit.* *Annuli, inquit, diſtinxerunt alterum ordinem à plebe.* Hoc eſt, *tunicæ annulatæ, ſiue claui lati.* *Inſigne enim fuit Senatorum, quo ab equeſtri ordine diſtinguebantur.* Ibidem, *Sumitur & latus clauus pro ſenatoria dignitate.* Plin. *in epiſt.* *Ego latum clauum à Cæſare noſtro, ego quæſturam impetraui.*

(*Obiter hæc dicam puerorum cauſa,* Tunicam *reſutam appellari, quam uulgus uocat* deſcouſue, *quod uocabulum etiam ad omnia alia ueſtimenta transferri poteſt.* Tranquillus *in* Aug. *Sumenti uirilem togam, tunica lati claui reſuta ex utraque parte ad pedes decidit.*) Quod *autem ad latum clauum attinet,* Quintilianus *in undecimo,* Ius *lati claui pro Senatoria dignitate uſurpaſſe uidetur.* Ibidem.

T*unicæ uerſicolores,* ſayes bigarrez: *cuiuſmodi* Salij *cū trabeis deferebant autore,* Dionyſio, Cap. XXI.

T*unica phœnicea uel coccina,* ung ſaye deſcarlate: *quā utebātur* Romani *cū prælij aut pugnæ ſignū indicare uolebant.* (E*a autē nūc noſtris aulicis uenatoria eſt*

aut

aut uiatoria.) Ibidem.

Tunica aurea, ſaye de drap dor: qua triumphaſſe Tarquinium Priſcum, Verrius apud Plinium tradit.

Tunicis etiã Romanæ mulieres uti ſolebant lõgè lateq; diffuſis ad ulnas cruraq́; aduerſus oculos protegenda, quarum ulnæ conſutæ nõ erant: unde prouerbiũ, Tunica pallio propior. Quod etiã ex Ouidij uerſibus elicitur. Erant igitur Romanæ mulieres φαινομηρίδας, quemadmodũ & Spartanæ, quæ ſola tunica, ut inquit Plutarchus, amictæ incedebant: cuius pinnæ diſſolutæ aliquatenus erant, Pollux uocat σχιστὸν χιτῶνα. (Fortaßis id eſt ueſtimẽti genus in mulieribus, quod Itali uulgo ſottanam uocãt: nos uero, une cotte, ou ung corcet.) Vide cap. XII. & XIII.

Tunicas ſubſtrictas, & breues citra humerum deſinentes Græci ἐξωμίδας uocant, ex Gellio: Qua forma tunicæ uſum Catonem refert Plutarchus cum brumæ tempore ruſticaretur. ung ſaye a cheuaucher. Cap. XII. Niſi malis cum Plutarcho in Philopemene χιτῶνα ἱππικὸν uocare: hoc eſt, tunicam equeſtrem.

Tunica talaris, ung ſaye long iuſques aux talons: cuiuſmodi erant illæ muliebres tunicæ. ex Cicerone in Catilinam. Ibidem. (Fortaßis eſt ea quã rectã uocat Plinius lib. VIII. qua ſimul cum toga pura induebantur tyrones nouæq; nuptæ: quam prima texuit Caia Cæcilia. Tunica autem recta quid ſit, non facile aſſequi poſſum. Tunica uero talaris, ad imos uſque pedes demiſſa erat, quæ Græcis ποδήρης dicitur.)

Tunica domeſtica, ung ſaye pour uſer par mi la maiſon.

Cic. II. de finibus. Quo loco etiam forenſem tunicam appellare uidetur, ung ſaye pour porter hors de la mayſon. Ibidem.

Tunicam linteam purpura prætextam ab Hiſpanis deferri ſolere, quæ miro candore fulgebat, refert Liuius lib. II. tertiæ Decadis. Quod uidetur ad uerbum uertiſſe ex Athenæo in ſexto. Appellat enim ille huiuſcemodi ueſtimenta χιτῶνας περιπορφύρους. Polybius quoque χιτωνίσκον περιπόρφυρον dixiſſe uidetur lib. III. Vide cap. X.

(Non omittam hoc loco quod Homerus Argiuos χαλκοχίτωνας appellare ſoleat: hoc eſt, æreis tunicis indutos & armatos. Itaque χαλκοχίτων, ωνος, erit quem uulgus uocat, ung homme armé.)

Tunicatus, ſola tunica indutus, en ſaye, en hoqueton, Græcis μονοχίτων dicitur: qua ratione Cleopatram tunicatam Auguſto iſſe obuiam refert Plutarchus: & Ennius Carthaginenſium iuuentutem tunicatam appellat: Athenæus quoque ſtatuas tunicatas uocauit. Cap. XII.

Quinetiã Tacitus refert Auguſtũ ea ignominia milites ſuos affeciſſe, ut per totum diem iuberet eos ante prætorium ſtare, interdum diſcinctos tunicatosq;. Cap. VIII. Et quia fuit aliquando tempus cum P. R. toga non uteretur, ſed tantum tunica: itaque Tacitus plebem Romanam, populum tunicatum appellat. Cap. IX.

Tunicã chirurgi & medici in ſua anatome uocant tegumentum & membranam illam quam uiſcera inferiora quidem à peritonæo, ſuperiora autem à mediaſtino accipere dicunt. uulgus uocat une taye. Plin. lib. XI. cap. XXXVII. Tenuibus multisq; membranis oculos natura

compo

compoſuit: calloſis contra frigora caloreſq; tunicis. Idem tuniculas oculi uocauit lib. XXVI. cap. XII. Et Celſus teſticulorum inuolucra, tunicas appellauit. Perſius quoque cæpe tunicatum eadem ratione dixit. Cap. XII.

(Tuniculæ molles à Gellio dictæ ad Catonis mollitiem exprimendam: quòd nimium delicato ueſtitu uteretur. Quod fortaßis de ima ſiue intima tunica dici poteſt, quã camiſiam uocamus. Cui ſententiæ accedere uidetur Turpilij locus: Me miſeram quòd inter uias epiſtola excidit mihi: infelix, inter tuniculam & ſtrophium collocaram.)

Sagum, ung ſayon, genus tunicæ militaris, quæ armis ſuperinduebatur: alij accauſtramentum uocant, ut prætoriani. Militare erat indumentum, unde Tullius, Itur ad ſaga: hoc eſt, ad arma. Et ſaga parare apud eundem: pro bellum inſtruere. Cæſar primo belli ciuilis, Reliqui coëunt inter ſe, & repentino periculo exterriti ſiniſtras ſagis inuoluunt, gladioſq; diſtringunt. ilz entortilloiẽt leurs ſayes autour de leur bras gauche. Saga Liguſtica probat Strabo in IIII. Plutarchus περιθωρακίδια appellat in Artaxerxe. Quinetiam idem Strabo, milites ἐν σάγοις dixit: hoc eſt, quod uulgus ait, en ſaye. Cap. XV.

(Sagis cucullis agricolas olim uſos fuiſſe teſtatur locus Columellæ lib. I. cap. VIII. Cultam, inquit, familiam magis utiliter quàm delicate habeat, munitam'que diligenter à uento, frigore, pluuiaq;, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, cẽtonibus confectis, uel ſagis cucullis. Hoc eſt, cucullos habentibus à tergo, quibus dũ pluit, caput operire poßint. Cato Cuculiones appellare

 uidetur

uidetur cap. 11. quòd cucullum à tergo haberent ad caput muniendum contra imbres: cuiuſmodi indumenta fieri ſolent ijs qui captiui ducuntur ad agitandos remos in bello naudli; uulgus galeotos appellat. Cucullum autẽ factum fuiſſe ad caput tegendũ (cuiuſmodi eſt illud quod à tergo illius pallij quod Hiſpanicum uocamus, dependet) oſtendit locus Martialis lib. v.

Illinc cucullo proſpicit caput tectus.)

A ſago fit ſagulum pro eodem. Verg. de Gallis loquens, Virgatis lucent ſagulis. (Hoc eſt, Quæ habent in uirgarum modum deductas uias: uel etiã purpuratis, ut inquit Seruius. Virgam enim antiqui Galli purpuram appellabant.) Ibidem.

Sagatus, ſago indutus. Tranquillus in Cæſare Dictatore. & Martialis,

Vis te purpureum Marce ſagatus amem?

(Et ſagaria ab Vlpiano dicta, pro arte conficiendi uel uendendi ſaga, quemadmodum lintearia. Ibidem.

Sagũ fibula conſertũ, ung ſaye attache auec une boucle, dixit elegãter Tacitus, de moribus Germanorum.)

Abolla quoque militaris erat tunica, quæ Tyria à Martiale dicitur:

Neſcit cui Tyriam dederit Criſpinus abollam. Ibidem.

Læna quã Græci χλαῖναν uocitant, à militibus per æſtatem deferebatur. Ea quoque uilloſa in ſacrificijs uſos antiquos Cicero in Bruto teſtatur. Et pellenicæ lænæ antiquis uictoribus athletis præmij loco dabãtur. Nonius inter ueſtes ponit. Vide cap. xv.

(Succurrit hoc loco quando de læna uilloſa ſermo eſt,

eſt,non ineptum fortaßis fore ſi eadem ratione, qua uilloſa læna à Cicerone dicta eſt, ſagum etiam uilloſum dicamus: cuiuſmodi paßim nunc in Italia uti ſolent: & apud Gallos non pauci: ſagum phryſatum uocant, ung ſaye phryſe.

De ueſtimentis externis. CAP. VI.

SVperſunt nunc exteriora ueſtimenta, quæ omnia ferè togarum ac ueſtium nominibus continentur. Itaque primum de togis, deinde uero de ueſtibus dicemus: poſt hæc autem ad ornamenta & colores digrediemur.

Toga, une longue robe. Tunicæ toga ſuperinducebatur, uel tunicis potius. Erat autẽ Romanorum, quemadmodum pallium Græcorum: unde Comœdiæ togatæ dictæ, quæ Romanorum: palliatæ, quæ Græcorum. Solis autem Romanis ciuibus licuit olim toga uti: & ſane fuit tempus cum fex uulgi non temere unquam Romæ toga uteretur, ſed ſola tunica. Togam Plutarchus τήβεννον*, Athenæus* τήβενναν *uocat. Cap. IX. (Itaque togatos recte appellabimus eos, quos uulgus uocat gens de longue robe: nempe Senatores & magiſtratus forenſes, quorum decus eſt oblongiore ueſte amictos incedere.)*

Toga etiamnum pacis inſigne fuit: hac enim maxime differebant Senatores togati à ſagatis militibus. Tullius in Piſonem, Non dixi hanc togam, qua ſum amictus, nec arma, ſcutum, & gladium unius imperatoris: ſed quod pacis eſt inſigne & otij toga: contrà autem arma tumultus atque belli. Vnde etiam hic uerſus à Cicerone factus, Cedant arma togæ: Hoc eſt, bellum paci

concedat. Inde quoque togati pro pacis amatoribus ab eodem dicti lib. IIII. ad Atticum, Ergo erimus ὁπλῖται, qui togati eſſe uolumus? (Hoc eſt; bellum igitur ſuſcipiemus & arma: quum nos magis delectet pax ipſa, atque adeò toga, quæ eſt uelut pacis & otij inſigne?) Cæterum etiam a togæ frequenti uſu Gallia togata dicta eſt, quæ eſt nunc Italiæ pars intra Padum, Rubiconemq́;, & Apenninum montem. Dicti quoque Hiſpani togati & ſtolati, qui Beticam incolunt. & Xerxes togatus à Magno Pomp. dictus, ut teſtatur Plinius. Cap. x.

Toga candida utebantur qui magiſtratum petebant. unde extat oratio M. Tullij habita in toga candida: nempe in Catilinam & Antonium competitores. Liuius album ueſtimentum uocat IIII. ab urbe, Placet tollendæ ambitionis cauſa tribunos legem promulgare, ne cui album ueſtimentum addere petitionis cauſa liceret. Inde candidati dicti qui magiſtratum petebant. Cap. IX.

(Toga quoque alba hilaritatis index fuit, qua in epulo, uel publico, uel parentali utebantur, unde albati dicti. Cic. in Vatinium, Cum ipſe epuli etiam dominus Quintus Arrius albatus eſſet, tu in templum Caſtoris te cum T. Fibulo atrato, cæteriſq́; tuis furijs, funeſtum intuliſti. Horatius II. Serm.

Ille repotia, natales, aliosúe dierum
Feſtos, albatus celebret. Græci λευχειμονοῦντα uocant.

Toga pulla ſiue atra, une robe de dueil, qua in funeribus utebantur, ut nunc quoque utimur. Cic. in Vatinium, Quis unquam in luctu domeſtico, quis in funere familiari cœnauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti

præter te pulla data eſt? Vnde pullati & atrati dicti. Cicero eodem loco, Quæro, quis unquam cœnauit atratus? Græci uocant μελανειμονοῦντα. Hæc Budæus in reliquis annot. Pandect.)

Togula, une petite ou mince robe. Martialis;

Trita quidem nobis togula eſt, uiliſq; putriſq;.

Hinc fit Togatulus, qui togula utitur. Idem. VII. Epigrammatum,

Sit maior numerus togatulorum. Cap. x.

(Nempe togatulos appellare uidetur eos qui potentiores magiſtratus mane ſalutatum ibant, & per urbem concomitabantur honoris & præmij gratia. quod munus uulgus uocat, faire la court. Itaque togatuli erant quos cortiſanos dicimus.)

Toga pura dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat quam ἀπόρφυρον καὶ τέλεον ἱμάτιον: Hoc eſt, iuſtam & ſine purpura ueſtem appellat Plutarchus in Antonio. Hac autem, ut inquit Plinius in VIII. induebantur tyrones, nouæq; nuptæ eo ipſo die quo uiris tradebantur: quæ tūc tēporis inepte uirilis dici potuiſſet. (Lucan. in principio

—pura uenerabilis æque

Quàm currus ornante toga. Id eſt, nec picta, nec triumphali, nec prætexta.) Vide Budæum in Pand.

Toga uirilis, quam ἀνδρῷον ἱμάτιον uocat Plutarchus in Bruto. Sumebatur ſedecim annorum ætate ſtatim poſt prætextam depoſitam. Quod conijcitur ex Tranquillo in Aug. Duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit. quadriennio poſt, uirili toga ſumpta, &c. Sumebatur autem in templo Iouis

Capito

Capitolini, ut inquit Varro. (Et quomodo à toga uiri cenſebantur, ſic Athenis, ἐδοκιμάζοντο: id eſt, εἰς ἄνδρας ἐγράφοντο: καὶ ἐτάττοντο εἰς ἄνδρας: quod & τελεῖν εἰς ἄνδρας dicitur. Cicero in Philip. Sumpſiſti uirilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. Scommate Philippum excipit, quòd etiam uirili toga ſumpta, non abſtineret ab effœminatis & puerilibus negotijs).

Toga prætexta, uel prætexta abſolute, dicebatur ea toga, cuius oræ & circuitus purpura prætextus erat. Hac de re περιπόρφυρος à Plutarcho in Publicola dicta, quaſi habens in circuitu purpuram intextam, & cuius limbus erat purpureus. (Limbus autem, ut poſtea in ornamentis docebimus, erat faſcia, quæ ambibat extremitatē ueſtium in circuitu. Verg. IIII. Aeneid.

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.

Id autem eſt prætexere.) Quod uerbum ab autoribus antiquis uſurpatum uideo, pro eo quod uulgò dicimus Bordare, & Cooperire bordum. Auſonius, Quibus Danubij ora prætexitur: id eſt, cooperta & bordata. & Ouidius prætexta uelis littora dixit, pro bordatis. Item Plinius lib. XVII. prætexta tuguriorum appellauit, quæ nos borta tecti tuguriorum barbare diceremus. Cap. X.

Vt autem ad prætextam redeamus, Budæus ex Pædiano refert, prætextam nobilium fuiſſe tam mulierū, quàm uirorum: idque exemplis Ciceronis comprobare uidetur. Plutarchus item & Liuius pueros prætextatos appellant. Plura uideto in annot. reliquis in Pandectas.

A' prætexta, prætextata amicitia, iā inde à puero cœpta, apud Martialem. Prætextati quoque cognomentum

Papyrio

Papyrio inditum, uulgatiſsimum ex Gellio. Prætextatus item dicitur, qui nondum poſita prætexta, togam uirilem ſumpſit. Tullius in ſecunda ad Antonium, Tenes'ne memoria, prætextatum te decoxiſſe? Prætextatum dicit eum qui pupillari ætate eſſet. Cap. x.

Prætexta etiam magiſtratuum erat, ex Liuio: qua utebantur Cenſores, qui erant ueluti in apice & culmine dignitatis conſtituti: de quibus loquitur Athenæus. Quinetiam Cicero pro Cluentio, prætextam inter ornamenta ſenatoria ponit. Ibidem.

Conceſſum eſt etiam aliquando Romanis ſenatoribus honoris ergò, toga uti prætexta in ſpectaculis, cum alioqui lacerna in uſu uulgi eſſet. Qui honos conceſſus eſt à ſenatu M. Catoni cũ præcipua pretura: id refert Plutarchus in Catone. Cap. xvi.

Prætexta pulla nulli licebat uti autore Feſto, niſi qui funus faciebat: quæ haud ſcio an alia fuerit à toga pulla, de qua ſatis dictum eſt. Budæus.

Redeamus ad togam. Quibus igitur hominibus uti toga Romana licebat, ij ut ciues habebantur. nam qui ciuitatem Romanam amittebant, uſum quoque togæ amittebant, Budæus. Cæterum ſolebant Romani togati potentiores concomitari per urbem, cum alijs ciuibus togatis, qui etiam mane eos ſalutatum ibant. Atque hinc eſt quod Martialis togam rarã optat inter cæteras uitæ felicitates, ne cogatur bene mane togatus circunuolare limina potentiorum, ſalutationis defuncturus officio: quod qui diligenter obibant, ſportulam in ſingulos dies accipiebant, centum ſcilicet quadrantes, qui nummus

ualet

ualet decem ſolidos ex noſtris. Præterea fuit tempus cum toga, commune ueſtimentum eſſet diurnum ac nocturnum, & muliebre & uirile. Poſtea uero mos fuit ut mulieres adulterij conuictæ uirili toga indutæ, in publicũ procedere cogerentur, ut refert Iſidorus. Hæc Bayfius cap. ix. (Hinc Horatius 1. Serm. matronas togatas uocat: —quid inter Eſt in matrona, ancilla pecces'ue togata. Matronæ enim quæ à maritis repudiabantur, togam accipiebant ſublata ſtola, propter ignominiam.)

Toga attrita, une robe uſee. Martialis,

Attrita ueniet ſportula ſæpe toga.

Toga etiam pro facultate oratoria. Lucanus de Cicerone; —cuius ſub iure, togáq;

Pacificas ſæuus timuit Catilina ſecures.

Toga arcta, une robe eſtroicte. Horat. 1. Epiſt.

Arcta decet ſanum comitem toga. Arctiori enim, ut opinor, toga utebantur comites, anteambulones, & ſalutatores illi de quibus ſuprà diximus, potius, quàm cuiuſuis ordinis alij. Togam reſtrictam appellare uidetur Suetonius in Auguſto.

Toga laxa, robe large à plain fond. Togas enim inquit Acron, Romani pro cenſus modo laxas uel arctas gerebant. Itaque laxas togas, Senatorum magis fuiſſe putauerim: quas etiam fuſas appellaſſe uidetur Suetonius in Aug. Togis neque reſtrictis, neque fuſis uſus eſt: clauo, nec lato, nec anguſto.

Toga picta triumphantium fuit, quemadmodum & trabea. Feſtus, Picta quæ nunc toga dicitur, antea purpurea uocitata eſt, eratq; ſine pictura, &c. nempe palmata

mata apud antiquos. Græci αὐθῆς appellant, quarum multa mentio apud Athenæum, Strabonem, & alios.

Toga purpurea, quam Plutarchus triumphalem etiã uocat: Tullius in ſecunda Philipp: Antecedebat in roſtris collega tuus amictus toga purpurea in ſella aurea. Liuius primo belli Macedonici, Dona ampla data quæ ferrent regi; uaſa aurea, argentea'que, toga'que purpurea. Quibus uerbis adducor ut credam ueſtem illam quam ſacri Euangelij ſcriptores purpuream & purpuram dixerunt, fuiſſe togam purpuream, quæ & toga picta dicebatur: qualis in ſeruatoris noſtri ludibrium ſcilicet, tanquam à S. P. Q. R. miſſa fuit illi qui ſe regem Iudæorum diceret, ut mentiebantur Iudæi. Ibidem.

(Togas raſas Phrygianas'que diui Auguſti nouiſſimis temporibus fieri cœpiſſe ſcribit Feneſtella. Neſcio an ſericeas & arte laboratas intelligat. Itali enim raſum adhuc uocant du ſatin, quòd fortaßis nullis uillis hirtum appareat; quemadmodum holoſericum, quod uillutum etiam appellant.)

Toga palmata eadem cum trabea fuit & picta: triumphalis enim erat, & à uictoria dicta, quæ palmæ nomine ſignificatur. Martialis, Palmatæ'que decem, ſed cito redde togæ, Ibidem.

Trabea triumphantium erat, ut toga picta. Hinc Auſonius, Trabea ut in pace conſulum: ſic in uictoria ducis triumphantis. Itaque trabea quoque conſularis fuit, quod etiam Ammianus confirmare uidetur: appellat enim cõſularẽ trabeã, quæ à conſulibus deferri ſolebat. Verg. 7. Aen. Ipſe Quirinali trabea cinctuq; Sabino Inſignis.

Vbi

Vbi Seruius, Sabinum cinctum, interpretatur trabeã ſic in tergum reiectam, ut una eius lacinia à tergo reuocata hominem cingat. Quo ueſtimenti genere utebatur conſul bellum indicturus. Quinctiam Salios Dionyſius refert tunicis uerſicoloribus indutos fuiſſe, togas'que annectentes fibulis circunductis purpura, ſubtegmine puniceo, quas trabeas uocant. Eſt enim gentilis ea ueſtis, Romanis ualde honorifica. (Quo ex loco pueris non inutile fuerit diſſerere, quàm eleganter dictum ſit annectere togam fibula purpura circunducta, clorre ou fermer & ſerrer la robe auec une boucle entouree deſcarlate: cuiuſmodi Vergilius dixiſſe uidetur:

Aurea purpuream ſubnectit fibula ueſtem. Præterea ſubtegmen, illud eſſe quam tramam uocamus. Itaque conijcere poſſumus has trabeas, quas Dionyſius deſcribit, textiles fuiſſe: id'que ex Vergilio, cum de Andromache loquitur:

Nec minus (inquit) Andromache digreſſu mœſta ſupremo
Fert picturatas auri ſubtegmine ueſtes. Poſtea uero ſubdit: Textilibus'que onerant donis.) Fuit enim ſanè tempus cum trabeæ equitum eſſent, ut cõiecto ex Martiale in Didymum:

Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeas'que & idus, fibulasq́; cenſusq́;. Ibidem.

Cæterum trabearũ tria eſſe genera ſcribit Suetonius. Vnum, quod dijs ſacratur, & eſt totum purpureum. Alterũ, quod eſt regum, quod etiam purpureum eſt, ſed albo infectum. Tertium, eſt augurale, purpura & cocco mixtis

mixtis infectum. Ibidem.

Trabea quoq; utebantur equites in funebri pompa, ut inquit Tacitus in tertio, de funere Germanici. Trabeam autem Plutarchus in Romulo ἀλουργίδα uocare uidetur. Ibidem.

Paludamentum, une cotte darmes, Plutarchus in Lucullo ἐφεστρίδα uocat: & in Craſſo φοινικίδα, pro purpureo paludamento poſuit. Erat autem imperatorum & militum amictus, quo ſuper armis indui ſolebant. Dicerem id ueſtimenti genus, cui intexti liliorũ flores, quodq; induti reges Gallorum depingi ſolent. Plutarchus in Iulio Cæſare στρατηγικὴν ἐσθῆτα uocat. hinc paludatos duces dixit Iuuenalis. Tullius ad Caſsium, Panſa noſter paludatus ad tertium Cal. Ianuarij profectus eſt. Vtebantur et milites Græci alio genere ueſtis, quam ἐφαπτίδα appellat Athenæus in quinto. Paludatum autem, uulgus uocat encottemaillé.

Paludamento aureo textili, ſine alia materia indutam Agrippinam Claudij principis uxorem in nauali ſpectaculo refert Plinius. Quod Tacitus non paludamentum dixit, ſed chlamydem auratã, in duodecimo. Vide cap. 7.

Chlamys, ueſtis militaris & regia, quæ, ut inquit Strabo libro ſecundo, Græcorum, & maxime Macedonum fuit, qua pro paludamento utebantur. Dionyſius libro quinquageſimo, chlamydem pro ueſte militari, Romanorum paludamento fortaſſe, uel ſagis poſuiſſe uidetur. Quinetiam chlamydem Vlpianus inter puerilia recenſet, qua Numa primus Romanorum regum uſus eſt: & eadem coccina uſum Alexandrum imperatorem teſtatur

Cic.II.de finibus. Quo loco etiam forenſem tunicam appellare uidetur. ung ſaye pour porter hors de la mayſon. Ibidem.

Tunicam linteam purpura prætextam ab Hiſpanis deferri ſolere, quæ miro candore fulgebat, refert Liuius lib.II. tertiæ Decadis. Quod uidetur ad uerbum uertiſſe ex Athenæo in ſexto. Appellat enim ille huiuſcemodi ueſtimenta χιτῶνας περιπορφύρους. Polybius quoque χιτῶνι σινδον περιπόρφυρον dixiſſe uidetur lib. III. Vide cap. X.

(Non omittam hoc loco quod Homerus Argiuos χαλκοχιτῶνας appellare ſoleat: hoc eſt, æreis tunicis indutos & armatos. Itaque χαλκοχίτων, ωνος, erit quem uulgus uocat, ung homme armé.)

Tunicatus, ſola tunica indutus, en ſaye, en hoqueton, Græcis μονοχίτων dicitur: qua ratione Cleopatram tunicatam Auguſto iſſe obuiam refert Plutarchus: & Ennius Carthaginenſium iuuentutem tunicatam appellat: Athenæus quoque ſtatuas tunicatas uocauit. Cap. XII.

Quinetiã Tacitus refert Auguſtũ ea ignominia milites ſuos affeciſſe, ut per totum diem iuberet eos ante prætorium ſtare, interdum diſcinctos tunicatosq;. Cap. VIII. Et quia fuit aliquando tempus cum P. R. toga non uteretur, ſed tantum tunica: itaque Tacitus plebem Romanam, populum tunicatum appellat. Cap. IX.

Tunicã chirurgi & medici in ſua anatome uocant tegumentum & membranam illam quam uiſcera inferiora quidem à peritonæo, ſuperiora autem à mediaſtino accipere dicunt. uulgus uocat une taye. Plin. lib. XI. cap. XXXVII. Tenuibus multisq; membranis oculos natura

compo

compoſuit: calloſis contra frigora caloresq; tunicis. Idem tunicułas oculi uocauit lib. xxvi. cap. xii. Et Celſus teſticulorum inuolucra, tunicas appellauit. Perſius quoque cæpe tunicatum eadem ratione dixit. Cap. xii.

(Tuniculæ molles à Gellio dictæ ad Catonis mollitiem exprimendam: quòd nimium delicato ueſtitu uteretur. Quod fortaßis de ima ſiue intima tunica dici poteſt, quã camiſiam uocamus. Cui ſententiæ accedere uidetur Turpilij locus: Me miſeram quòd inter uias epiſtola excidit mihi: infelix, inter tuniculam & ſtrophium collocaram.)

Sagum, ung ſayon, genus tunicæ militaris, quæ armis ſuperinduebatur: alij accauſtramentum uocant, ut prætoriani. Militare erat indumentum, unde Tullius, Itur ad ſaga: hoc eſt, ad arma. Et ſaga parare apud eundem: pro bellum inſtruere. Cæſar primo belli ciuilis, Reliqui coëunt inter ſe, & repentino periculo exterriti ſiniſtras ſagis inuoluunt, gladiosq; diſtringunt. ilz entortilloiẽt leurs ſayes autour de leur bras gauche. Saga Liguſtica probat Strabo in IIII. Plutarchus πιεθωρακίδια appellat in Artaxerxe. Quinetiam idem Strabo, milites ἐν σάγοις dixit: hoc eſt, quod uulgus ait, en ſaye. Cap. xv.

(Sagis cucullis agricolas olim uſos fuiſſe teſtatur locus Columellæ lib. I. cap. VIII. Cultam, inquit, familiam magis utiliter quàm delicate habeat, munitam'que diligenter à uento, frigore, pluuiaq;, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, cẽtonibus confectis, uel ſagis cucullis. Hoc eſt, cucullos habentibus à tergo, quibus dũ pluit, caput operire poßint. Cato Cuculiones appellare

 uidetur

uidetur cap. 11. quòd cucullum à tergo haberent ad caput muniendum contra imbres: cuiuſmodi indumenta fieri ſolent ijs qui captiui ducuntur ad agitandos remos in bello nauali; uulgus galeotos appellat. Cucullum autẽ factum fuiſſe ad caput tegendũ (cuiuſmodi eſt illud quod à tergo illius pallij quod Hiſpanicum uocamus, dependet) oſtendit locus Martialis lib. v.

Illinc cucullo proſpicit caput tectus.)

A' ſago fit ſagulum pro eodem. Verg. de Gallis loquens, Virgatis lucent ſagulis. (Hoc eſt, Quæ habent in uirgarum modum deductas uias: uel etiã purpuratis, ut inquit Seruius. Virgam enim antiqui Galli purpuram appellabant.) Ibidem.

Sagatus, ſago indutus. Tranquillus in Cæſare Dictatore. & Martialis,

Vis te purpureum Marce ſagatus amem?

(Et ſagaria ab Vlpiano dicta, pro arte conficiendi uel uendendi ſaga, quemadmodum lintearia. Ibidem.

Sagũ fibula conſertũ, ung ſaye attache auec une boucle, dixit elegãter Tacitus, de moribus Germanorum.)

Abolla quoque militaris erat tunica, quæ Tyria à Martiale dicitur:

Neſcit cui Tyriam dederit Criſpinus abollam. Ibidem.

Læna quã Græci χλαῖναν uocitant, à militibus per æſtatem deferebatur. Ea quoque uilloſa in ſacrificijs uſos antiquos Cicero in Bruto teſtatur. Et pellenicæ lænæ antiquis uictoribus athletis præmij loco dabãtur. Nonius inter ueſtes ponit. Vide cap. xv.

(Succurrit hoc loco quando de læna uilloſa ſermo eſt,

eſt,non ineptum fortaßis fore ſi eadem ratione, qua uilloſa læna à Cicerone dicta eſt, ſagum etiam uilloſum dicamus: cuiuſmodi paßim nunc in Italia uti ſolent: & apud Gallos non pauci: ſagum phryſatum uocant, ung ſaye phryſe.

De ueſtimentis externis. CAP. VI.

SVperſunt nunc exteriora ueſtimenta, quæ omnia ferè togarum ac ueſtium nominibus continentur. Itaque primum de togis, deinde uero de ueſtibus dicemus: poſt hæc autem ad ornamenta & colores digrediemur.

Toga, une longue robe. Tunicæ toga ſuperinducebatur,uel tunicis potius.Erat autē Romanorum,quemadmodum pallium Græcorum: unde Comœdiæ togatæ dictæ,quæ Romanorum: palliatæ,quæ Græcorum. Solis autem Romanis ciuibus licuit olim toga uti: & ſane fuit tempus cum fex uulgi non temere unquam Romæ toga uteretur,ſed ſola tunica.Togam Plutarchus τήβεννον,Athenæus τήβεννον uocat. Cap. IX. (Itaque togatos recte appellabimus eos,quos uulgus uocat gens de longue robe:nempe Senatores & magiſtratus forenſes,quorum decus eſt oblongiore ueſte amictos incedere.)

Toga etiamnum pacis inſigne fuit: hac enim maxime differebant Senatores togati à ſagatis militibus. Tullius in Piſonem, Non dixi hanc togam, qua ſum amictus,nec arma,ſcutum, & gladium unius imperatoris:ſed quod pacis eſt inſigne & otij toga:contrà autem arma tumultus atque belli. Vnde etiam hic uerſus à Cicerone factus,Cedant arma togæ: Hoc eſt, bellum paci

 concedat

concedat. Inde quoque togati pro pacis amatoribus ab eodem dicti lib. IIII. ad Atticum, Ergo erimus ὁπλῖται, qui togati eſſe uolumus? (Hoc eſt, bellum igitur ſuſcipiemus & arma: quum nos magis delectet pax ipſa, atque adeò toga, quæ eſt uelut pacis & otij inſigne?) Cæterum etiam a togæ frequenti uſu Gallia togata dicta eſt, quæ eſt nunc Italiæ pars intra Padum, Rubiconemq́;, & Apenninum montem. Dicti quoque Hiſpani togati & ſtolati, qui Beticam incolunt. & Xerxes togatus à Magno Pomp. dictus, ut teſtatur Plinius. Cap. x.

Toga candida utebantur qui magiſtratum petebant. unde extat oratio M. Tullij habita in toga candida: nempe in Catilinam & Antonium competitores. Liuius album ueſtimentum uocat IIII. ab urbe, Placet tollendæ ambitionis cauſa tribunos legem promulgare, ne cui album ueſtimentum addere petitionis cauſa liceret. Inde candidati dicti qui magiſtratum petebant. Cap. IX.

(Toga quoque alba hilaritatis index fuit, qua in epulo, uel publico, uel parentali utebantur, unde albati dicti. Cic. in Vatinium, Cum ipſe epuli etiam dominus Quintus Arrius albatus eſſet, tu in templum Caſtoris te cum T. Fibulo atrato, cæteriſq́; tuis furijs, funeſtum intuliſti. Horatius II. Serm.

Ille repotia, natales, aliosúe dierum
Feſtos, albatus celebret. Græci λευχειμονοῦντα uocant.

Toga pulla ſiue atra, une robe de dueil, qua in funeribus utebantur, ut nunc quoque utimur. Cic. in Vatinium, Quis unquam in luctu domeſtico, quis in funere familiari cœnauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti

prætér

præter te pulla data eſt? Vnde pullati & atrati dicti. Cicero eodem loco, Quæro, quis unquam cœnauit atratus? Græci uocant μελανειμονοῦντα. Hæc Budæus in reliquis annot. Pandect.)

Togula, une petite ou mince robe. Martialis,

Trita quidem nobis togula eſt, uiliſq; putriſq;.

Hinc fit Togatulus, qui togula utitur. Idem. VII. Epigrammatum,

Sit maior numerus togatulorum. Cap. x.

(Nempe togatulos appellare uidetur eos qui potentiores magiſtratus mane ſalutatum ibant, & per urbem concomitabantur honoris & præmij gratia. quod munus uulgus uocat, faire la court. Itaque togatuli erant quos cortiſanos dicimus.)

Toga pura dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat quam ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον: Hoc eſt, iuſtam & ſine purpura ueſtem appellat Plutarchus in Antonio. Hac autem, ut inquit Plinius in VIII. induebantur tyrones, nouæq; nuptæ eo ipſo die quo uiris tradebantur: quæ tũc tẽporis inepte uirilis dici potuiſſet. (Lucan. in principio

—pura uenerabilis æque

Quàm currus ornante toga. Id eſt, nec picta, nec triumphali, nec prætexta.) Vide Budæum in Pand.

Toga uirilis, quam ἀνδρεῖον ἱμάτιον uocat Plutarchus in Bruto. Sumebatur ſedecim annorum ætate ſtatim poſt prætextam depoſitam. Quod conijcitur ex Tranquillo in Aug. Duodecimum annum agens, auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit. quadriennio poſt, uirili toga ſumpta, &c. Sumebatur autem in templo Iouis

Capitolini, ut inquit Varro. (Et quomodo à toga uiri cenſebantur, ſic Athenis, ἐδοκιμάζοντο: id eſt, εἰς ἄνδρας ἐγγράφοντο: καὶ ἐτάττοντο εἰς ἄνδρας: quod & τελεῖν εἰς ἄνδρας dicitur. Cicero in Philip. Sumpſiſti uirilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. Scommate Philippum excipit, quòd etiam uirili toga ſumpta, non abſtineret ab effœminatis & puerilibus negotijs).

Toga prætexta, uel prætexta abſolute, dicebatur ea toga, cuius oræ & circuitus purpura prætextus erat. Hac de re περιπόρφυρος à Plutarcho in Publicola dicta, quaſi habens in circuitu purpuram intextam, & cuius limbus erat purpureus. (Limbus autem, ut poſtea in ornamentis docebimus, erat faſcia, quæ ambibat extremitatẽ ueſtium in circuitu. Verg. IIII. Aeneid.

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.

Id autem eſt prætexere.) Quod uerbum ab autoribus antiquis uſurpatum uideo, pro eo quod uulgò dicimus Bordare, & Cooperire bordum. Auſonius, Quibus Danubij ora prætexitur: id eſt, cooperta & bordata. & Ouidius prætexta uelis littora dixit, pro bordatis. Item Plinius lib. XVII. prætexta tuguriorum appellauit, quæ nos borta tecti tuguriorum barbare diceremus. Cap. X.

Vt autem ad prætextam redeamus, Budæus ex Pædiano refert, prætextam nobilium fuiſſe tam mulierũ, quàm uirorum: idque exemplis Ciceronis comprobare uidetur. Plutarchus item & Liuius pueros prætextatos appellant. Plura uideto in annot. reliquis in Pandectas.

A prætexta, prætextata amicitia, iã inde à puero cœpta, apud Martialem. Prætextati quoque cognomentum

Papyrio

Papyrio inditum, uulgatiſsimum ex Gellio. Prætextatus item dicitur, qui nondum poſita prætexta, togam uirilem ſumpſit. Tullius in ſecunda ad Antonium, Tenes'ne memoria, prætextatum te decoxiſſe? Prætextatum dicit eum qui pupillari ætate eſſet. Cap. x.

Prætexta etiam magiſtratuum erat, ex Liuio: qua utebantur Cenſores, qui erant ueluti in apice & culmine dignitatis conſtituti: de quibus loquitur Athenæus. Quinetiam Cicero pro Cluentio, prætextam inter ornamenta ſenatoria ponit. Ibidem.

Conceſſum eſt etiam aliquando Romanis ſenatoribus honoris ergò, toga uti prætexta in ſpectaculis, cum alioqui lacerna in uſu uulgi eſſet. Qui honos conceſſus eſt à ſenatu M. Catoni cũ præcipua prætura: id refert Plutarchus in Catone. Cap. xvi.

Prætexta pulla nulli licebat uti autore Feſto, niſi qui funus faciebat: quæ haud ſcio an alia fuerit à toga pulla, de qua ſatis dictum eſt. Budæus.

Redeamus ad togam. Quibus igitur hominibus uti toga Romana licebat, ij ut ciues habebantur. nam qui ciuitatem Romanam amittebant, uſum quoque togæ amittebant, Budæus. Cæterum ſolebant Romani togati, potentiores concomitari per urbem, cum alijs ciuibus togatis, qui etiam mane eos ſalutatum ibant. Atque hinc eſt quod Martialis togam rarã optat inter cæteras uitæ felicitates, ne cogatur bene mane togatus circunuolare limina potentiorum, ſalutationis defuncturus officio: quod qui diligenter obibant, ſportulam in ſingulos dies accipiebant, centum ſcilicet quadrantes, qui nummus

ualet

ualet decem ſolidos ex noſtris. Præterea fuit tempus cum toga, commune ueſtimentum eſſet diurnum ac nocturnum, & muliebre & uirile. Poſtea uero mos fuit ut mulieres adulterij conuictæ uirili toga indutæ, in publicũ procedere cogerentur, ut refert Iſidorus. Hæc Bayfius cap. IX. (*Hinc Horatius I. Serm. matronas togatas uocat: —quid inter Eſt in matrona, ancilla pecces'ue togata. Matronæ enim quæ à maritis repudiabantur, togam accipiebant ſublata ſtola, propter ignominiam.*)

Toga attrita, une robe uſee. Martialis,
Attrita ueniet ſportula ſæpe toga.

Toga etiam pro facultate oratoria. Lucanus de Cicerone, —cuius ſub iure, togáq;
Pacificas ſæuus timuit Catilina ſecures.

Toga arcta, une robe eſtroicte. Horat. I. Epiſt. Arcta decet ſanum comitem toga. Arctiori enim, ut opinor, toga utebantur comites, anteambulones, & ſalutatores illi de quibus ſuprà diximus, potius, quàm cuiuſuis ordinis alij. Togam reſtrictam appellare uidetur Suetonius in Auguſto.

Toga laxa, robe large à plain fond. Togas enim inquit Acron, Romani pro cenſus modo laxas uel arctas gerebant. Itaque laxas togas, Senatorum magis fuiſſe putauerim: quas etiam fuſas appellaſſe uidetur Suetonius in Aug. Togis neque reſtrictis, neque fuſis uſus eſt: clauo, nec lato, nec anguſto.

Toga picta triumphantium fuit, quemadmodum & trabea. Feſtus, Picta quæ nunc toga dicitur, antea purpurea uocitata eſt, eratq; ſine pictura, &c. nempe palmata

mata apud antiquos. Græci αὐθεντὰς appellant, quarum multa mentio apud Athenæum, Strabonem, & alios.

Toga purpurea, quam Plutarchus triumphalem etiã uocat. Tullius in ſecunda Philipp: Antecedebat in roſtris collega tuus amictus toga purpurea in ſella aurea. Liuius primo belli Macedonici, Dona ampla data quæ ferrent regi; uaſa aurea, argentea'que, toga'que purpurea. Quibus uerbis adducor ut credam ueſtem illam quam ſacri Euangelij ſcriptores purpuream & purpuram dixerunt, fuiſſe togam purpuream, quæ & toga picta dicebatur: qualis in ſeruatoris noſtri ludibrium ſcilicet, tanquam à S. P. Q. R. miſſa fuit illi qui ſe regem Iudæorum diceret, ut mentiebantur Iudæi. Ibidem.

(Togas raſas Phrygianas'que diui Auguſti nouiſſimis temporibus fieri cœpiſſe ſcribit Feneſtella. Neſcio an ſericeas & arte laboratas intelligat. Itali enim raſum adhuc uocant du ſatin, quòd fortaßis nullis uillis hirtum appareat; quemadmodum holoſericum, quod uillutum etiam appellant.)

Toga palmata eadem cum trabea fuit & picta: triumphalis enim erat, & à uictoria dicta, quæ palmæ nomine ſignificatur. Martialis, Palmatæ'que decem, ſed cito redde togæ, Ibidem.

Trabea triumphantium erat, ut toga picta. Hinc Auſonius, Trabea ut in pace conſulum: ſic in uictoria ducis triumphantis. Itaque trabea quoque conſularis fuit, quod etiam Ammianus confirmare uidetur: appellat enim cõſularẽ trabeã, quæ à conſulibus deferri ſolebat. Verg. 7. Aen. Ipſe Quirinali trabea cinctuſq; Sabino Inſignis.

Vbi

mixtis infectum. Ibidem.

Trabea quoq; utebantur equites in funebri pompa, ut inquit Tacitus in tertio, de funere Germanici. Trabeam autem Plutarchus in Romulo ἁλυργίδα uocare uidetur. Ibidem.

Paludamentum, une cotte darmes, Plutarchus in Lucullo ἐφεστρίδα uocat: & in Craſſo φοινικίδα, pro purpureo paludamento poſuit. Erat autem imperatorum & militum amictus, quo ſuper armis indui ſolebant. Dicerem id ueſtimenti genus, cui intexti liliorũ flores, quodq́; induti reges Gallorum depingi ſolent. Plutarchus in Iulio Cæſare στρατηγικὴν ἐσθῆτα uocat. hinc paludatos duces dixit Iuuenalis. Tullius ad Caſſium, Panſa noſter paludatus ad tertium Cal: Ianuarij profectus eſt. Vtebantur et milites Græci alio genere ueſtis, quam ἐφαπτίδα appellat Athenæus in quinto. Paludatum autem, uulgus uocat encottemaillé.

Paludamento aureo textili, ſine alia materia indutam Agrippinam Claudij principis uxorem in nauali ſpectaculo refert Plinius. Quod Tacitus non paludamentum dixit, ſed chlamydem auratã, in duodecimo. Vide cap. 7.

Chlamys, ueſtis militaris & regia, quæ, ut inquit Strabo libro ſecundo, Græcorum, & maxime Macedonum fuit, qua pro paludamento utebantur. Dionyſius libro quinquageſimo, chlamydem pro ueſte militari, Romanorum paludamento fortaſſe, uel ſagis poſuiſſe uidetur. Quinetiam chlamydem Vlpianus inter puerilia recenſet, qua Numa primus Romanorum regum uſus eſt: & eadem coccina uſum Alexandrum imperatorem teſtatur

Lampri=

Lampridius. Cic.pro Rabir. Chlamydatum L. Syllam imperatorem uocant. Et Plautus chlamydulam appellauit. Cap. 11. (Quod autem Vergilius de Didone loquens dixit, Sydoniam picto chlamydem circundata limbo: id quidem ad regiam maieſtatem oſtendendam dixit: ac ne uideretur minus propriè fortaßis mulieri attribuere huiuſcemodi ueſtimenti genus, addidit pictum limbum. Erat autem limbus, ut id quoq; obiter etiam dicamus, faſciola quædam ſiue inſtita, aſſuta extremæ parti ueſtium muliebrium: cuiuſmodi paßim apud Germanos deferre uidentur nobiliores matronæ. Inde textores limborarij à Plauto dicti: quorum officium erat huiuſcemodi faſcias arte quadam eleganti intexere.)

Pallium Græcorum fuit, quemadmodum toga Romanorum. Tullius pro Rabirio, Conſularis homo ſoccos habuit & pallium. Quod inter ueſtimenta communia, quæ Tacitus in tertio promiſcua appellare uidetur, ponit Vlpianus: ea uulgus uocat robe a tous les iours. Gellius lib. IX. Herodi philoſopho pallium attribuit. unde Palliotenus & Barbatenus philoſophi dicuntur, qui nihil habent præter pallium & barbam. Pallia etiam pro linteis quibus in lecto utimur, ſumpſit Iuuenalis ſaty. VI. Aduocat Archigenem, oneroſaq; pallia iactat. Horatius ueſtem nocturnam dicit: Veſtem nocturnam maculant, uentremq; ſupinum. les draps du lict.

Pallijs etiam mulieres utebantur, quæ tunicis ſuperimponebant: unde prouerbium, Tunica pallio propior. Erant et pallia cœnatoria, quibus tum uiri, tum mulieres utebãtur, dum in triclinijs cœnarẽt: de quibus Martialis,

154

Ad cœnam uenies, ſed ſic in menſa recumbes,
Vt non tangantur pallia noſtra tuis. De pallijs cœnatorijs intelligit, quæ eadem & cœnatoria abſolute dicebantur. Idem lib. x.
Ebriæq́; noctis cœnatoria mittet aduocato.

A pallio fit palliolum, quod laneum fuit. Martialis,
Succida palliolo uellera quinq; petit. Iuuenalis quoq; mulieres palliolatas fuiſſe teſtatur. Hinc palliolata uirgo apud Martialem: & palliatus apud Gellium. lib. IX. Vide cap. XIII. Bayfij.

(Palliolum quoq; pro breui operimento ſumi poteſt, quod humeris cõijcimus, dum peregre proficiſcimur. ung manteau. Plautus in Epid. Orna te Epidice, & palliolũ tuum in collũ conijce. Iecte ton manteau ſur tes eſpaules.

Pallà, inquit Varro, ideo dicta, quòd palàm ſit. Quæ uaria fuit, & multis propria. pallam enim geſtabant mulieres, quæ palla honeſta Horatio dicitur: ea etiam tragœdi utebantur: ex Ouidij tertio Amorum. Præterea fuit palla longa ad terram uſque promiſſa, apud Vergilium. fuit & palla breuis quæ Gallica dicebatur. erat autem facta ad formam noſtri palletoci manicati. Martialis.
Dimidiasq́; nates Gallica palla tegit.
Quẽ uerſum uidetur interpretari Strabo in quinto, cum ait tunicarũ uice pallas manicatas à Gallis geſtari ſolere, ad uerenda uſque, natesq́; medias pertingentes. Cap. 13.
(Fortaßis non ineptum fuerit, quàm cappam Hiſpanicam uulgò uocamus, pallam Hiſpanicam uocare: qua breuißima utuntur Florentini, une cappe a leſpaignole. Habet autem à tergo, & de humeris dependentem cu-

cullum ad arcendos imbres, & collum ac caput ab iniu-rijs externis protegendũ: Itali uocãt, un capuzzo: noſtrũ uulgus cappetã uocat, quæ monachorũ quoq; propria eſt.

Bardocucullum autem opinor eundem fuiſſe cum palla Gallica, quo ſcilicet Galli Xanthones utebantur. dictum quaſi bardus cucullus: hoc eſt, rudis & male compoſitus. Martialis,

Gallia Xanthonico ueſtit te bardocucullo:
Cercopithecorum penula nuper erat.)

Penulam autem abuſiue nobiliſſimi ueteres dixere omne quicquid tegit, ueſtimẽti genus itinerarium ad pluuiam arcendam, ut inquit Lampridius: nos uiatoriam ueſtem dicemus, qua etiam mulieres utebãtur peregrè proficiſcentes. Græci φαινόλην uocant & μανδύην: cuius uerbi uocabula ſequentes, nos manteau dicimus: habet enim Mandia ſimile quiddam cum penula: qua etiam oratores uſos refert Tacitus, & Lampridius in Alexandro, ſenes. Hinc fit penulatus, pallio amictus, amantelé. Cic. pro Milone, Cum alter ueheretur in rheda penulatus.

Penula ſcortea utuntur ij qui ſolenne habent uiſere ædem D. Iacobi in Compoſtella. broudes uocamus. (Appellant autem Hiſpani lingua ſua huiuſmodi tegumentum mozeta di cuero.) Scorta enim ueteres, pelles nominabant. Vtuntur & penula ſcortea pegaſarij curſores qui à Gallia Lugdunenſi quinto aut ſexto demum die Romam aduolant, ſubinde per ſtationes mutatis equis: uulgus poſtas uocat.

Penula gauſapina, erat crebra & uilloſa, qua hyberno tempore & frigido utebantur. Cap. 17.

Lacerna

Lacerna præterea utebantur Romani ad arcendas pluuias, quam togæ ſuperimponebant, cum ſpectaculis operam ſedentariam præſtarent. Iuuenalis Satyra nona,

-pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ duri craßiq; coloris.

Quod idem ex Tranquillo & Martiale probatur. Eandem quoq; militum fuiſſe uidetur ſignificare Propertius in quarto:

Texitur in caſtris quarta lacerna tuis.

Dicta lacerna quaſi lacera, quòd capite minus ſit. Ea autem non utebantur illuſtriores, niſi pluuio tempore, aut in ſpectaculis: quas autem in ſpectaculis deferebant, albas fuiſſe conijcimus ex Martiale, qui in Horatium ludit, quòd nigra lacerna opertus ſpectaculis adfuiſſet. Lacernis quoque mulieres uſas uidetur innuere Iuuenalis in prima ſatyra. Quinetiam in pleriſque Italiæ ciuitatibus matronæ lacernatæ, mirifice temperato greſſu incedunt.

Fortaſſe non ineptum fuerit noſtros iuris utriusq; doctores quum cappis, quas uocant, pellitis ornati incedunt lacinijs ornatos dicere: id autem inſigne pleruniq; apud Italos deferre ſolent.

Sacerdotes quoque qui canonici dicuntur, lacernis nigris ornantur & cucullo, cum in choro pſalmos Dauidicos decantant. Tempore uero æſtiuo utuntur amictu pelliceo, quem ab amiciendo opinor aumiciam uocant. une aumuſſe.

Item uidentur lacernæ eſſe ex quibus Cardinales Romæ obequitando triumphantium more utuntur, ſacerdotij, ut ita dicã, dibaphici ius adepti cum cucullo & cauſia

purpurea. Cæterum lacernas pauperiorum fuiſſe oſtendit Iuuenalis in tertia. Cap. 16.

Endromis, ueſtis genus quo ἐν δρόμῳ: hoc eſt, in curſu & palæſtra utebantur, quam pinguem hirſutamq́;, & uilli longioris fuiſſe conſtat ex Martiale lib. IIII. Iuuenalis item in ſexta taxat mulieres Romanas, quæ endromide purpurea uterentur.

Sindon, ueſtis linea à Polluce dicta, uel amictus ex lino Aegyptiaco: quod nunc dicroſſum appellatur: dicta, ut opinor, quia primum in Sidone urbe huiuſmodi amictus fieri cœpit. ob id Tyria à Martiale dicta. Erant enim uicinæ urbes Tyrus & Sidon.

Othonium autem ueſtimentum magis ex lana fuit, hoc eſt, ut ait Homerus, ἐξ ὀϊὸς potius: id eſt, ex lana, quàm ἐκ λίνου: id eſt, ex lino. Cap. 13.

De uarijs ueſtium appellationibus. CAP. VII.

VEſtis, ung habillement. Græci ἐνδῦτα uocant omne ueſtimenti genus, cuius à natura is uſus fuit, ſimul ut depelleret iniuriam cœli, ſimul ut eas corporis partes, quæ non decorè aperiuntur, uelaret: unde nomen accepiſſe creditur. Veſtem præterea accipere uidetur Cicero in Verrem, pro ipſo panno. Hinc eſt quod ait Vlpianus, ueſtimentorum omnia lanea eſſe. (Veſtimentum autem à ueſte ita diſtinguemus, ut dicamus ueſtimentum omnia ſimul ueſtimentorũ genera comprehendere, quibus corpus tegitur: generalius enim quiddam eſt. Veſtem autem ipſum indumentum ſeorſim & ſolum, ac ſingula-

rem

rem quandam veſtimenti ſpeciem.) Cap.1.

Stola ἀπὸ τοῦ στέλλομαι idem fere quod veſtis: nam & id comprehendere videtur ex etymo, quòd indui à nobis ſolet. Itaque nulla alia ratione à veſte differre videtur, quàm ea qua veſtimentum ab indumento quis differre putauerit. Quanquam non defuerunt qui inter veſtimenta muliebria ſtolam annumerarent, inter quos fuit Vlpianus. Et autorem videtur habere locupletiſſimum Ciceronem in Antoniana ſecunda, in hæc verba: Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti. (Cui ſententiæ videtur accedere Vitruuius lib. 1. cum Cariatides matronas ſtolatas depingi ab antiquis ſolere ait, & pro columnarum ornamentis ad fulcienda ædificia rectas erigi.) Stola item pro cultu à quodam Græcarum elegantiarum ſcriptore poni videtur, ex Plutarcho in Alexandro. Ibidem.

(Veſtis inſignis, robe deſtat: qualis nunc à noſtris conſulibus geritur. quaſi vero conſularem & nobilem ac ſplendidam veſtem dicamus. Liu. Flaminem Ioui aſſiduum ſacerdotem creauit, inſigniq; eum veſte & curuli regia ſella adornauit. Quinetiam inſignia gentilia hodie dicemus, quæ vulgus arma vocat, quaſi armis quæſita. des armes.

Baſilicam pro veſte regia, ἀπὸ τῆς βασιλείας dixiſſe videtur Plautus in Epidico. ung manteau royal.

Segmentata veſtis, hoc eſt, gemmata, quòd ſegmentis, ac margaritis & gemmis ornata eſſet.

Segmenta enim gemmas vocat Iuuenalis:

Segmenta & longos habitus. Idem etiam ſegmentatas

cunas uocat:hoc eſt, gemmis decoras:
Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis.
Hoc eſt,cunis ſegmentatum ueſtimentum ſuper impoſitum habentibus.

Serica ueſtis,ſiue ſerica,abſolute,ex Martiale,*quæ & Medica olim dicta fuit, ut inquit* Pollux *lib.1. de bello Perſico:à Seribus populis dicta: apud quos uermiculus quidam σὴρ appellatus ſerico nomen dedit.* Tacitus *in ſecundo, Siricam pro Serica ſcriptum reliquit. Falluntur autem maxime qui Sericum putant eſſe,quam uulgo ſetam uocamus:quamq; conficiunt iſti uermiculi,qui paßim in* Italia *&* Gallia *lanificij cauſa nutriuntur. ſunt enim bombyces,non autem ſeres.*

Holoſerica ueſtis,tota ex ſerico,nulla alia materia:qua primus Romanorum *uſus eſt* Antonius Heliogabalus *ex* Lampridio,*cuius immenſum fuiſſe pretium conijcitur ex* Flauio Vopiſco.

Subſericæ ueſtis ſubſtamen ex ſerico eſt:cuiuſmodi fortaſſe uidetur id quod uocamus Satin de Bruges.

Bombycina *ueſtis,uel bombycina,abſolute,* Plinius *ad luxum fœminarum fuiſſe ait.* Martial.
Fœmineum lucet ſic per bombycina corpus.
A bombycibus uermiculis dicta, quorum filo tela delicatißima contexitur. Hos autem fuſißime deſcribere uidetur Plinius. *(Quare mea quidem ſententia, maxime falluntur ij qui* Bombycinium *barbare pro diploide uel thorace effinxerunt: cum nulla eius uerbi ratio adferri poßit.) Cæterum* Bombycinam *ueſtem* Propertius *à* Co *inſula* Coam *ueſtem appellat.* Cap.6.

(Byßina

(Byßina ueſtis, ex lino delicatißimo & ſubtilißimo compoſita, quod byſſus appellabatur, adferebaturq; Romam ex Achaia ad mulierū delicias: cuius ſtipulam quaternis denarijs ueniſſe autor eſt Plinius lib. XIX. cap. I. Thyleſius byßinam ueſtem, ut aurum, fulgere ait: eratq; ornatus diuitum. quod uel ex Euangelij loco certum eſſe poteſt, in quo diuitis parabola tractatur.)

Veſtis undulata, de camelot, quòd eius cōtextus undarū fluctus imitetur. Plin. lib. VIII. cap. XLVIII. Vndulata ueſtis primo laudatißima fuit, inde Soriculata defluxit.

Hodie ueſte Serica heteromalla utimur, quam uilloſam & uillutam uulgò dicimus, robe de uelours. Quemadmodum & lanea heteromalla, quam trippam, ni fallor, appellamus, trippe de uelours. Cap. 14.

(Neque uerò omnino ineptum uidebitur, quandò ita communis appellatio fert, ſi ueſtem damaſcenā dicamus eam, quæ uarias in contextu figuras refert: qui mos fortaßis à Damaſco profectus eſt. Itaq; ea ratione dici poterit, qua nos pruna Damaſcena dicimus, ſimilia ijs quæ in Damaſco naſci ſolent.)

Veſtis aurea & ueſtis clauata, pro auro & clauis aureis contexta, dicta eſt à Vopiſco, cum Tacitum imperatorem ait, auro clauatis ueſtibus interdixiſſe.

Attalica ueſtis, brochee dor. Plin. in undecimo, Aurum intexere in Aſia inuenit Attalus rex, unde nomen Attalicis. Ibidem. (Plin. lib. XXXVI. cap. XV. Sed et reliquus apparatus tantus Attalica ueſte, tabulis pictis, cæteroq; choragio fuit.)

Picta ueſte utebantur triumphantes & nobiliores ac

regij. Iuuenalis,

Et latum pictæ ueſtis conſiderat aurum.

(Vergilius picturatas uocat lib. I I I. Aeneidos,

Fert picturatas auri ſubtegmine ueſtes.)

Porrò colores diuerſos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen impoſuit.

Polymita, ueſtis plurimis licijs intexta: quod opus primum ab Alexandria profectum eſt: quemadmodum & belluata tapetia. Plin. lib. V I I I.

Veſtem militarem Plutarchus in Tyberio uocauit ἐσθῆτα στρατιωτικήν. Ibidem.

(Veſtis domeſtica, robe de chambre, à Cicerone dicta, quam Veneti delimanum uocant. Quemadmodum etiam forenſem dixit ſecundo de finibus.

Tenuis ueſtis & ſimplex, ac etiam denſa ex eodem, robe ſangle.)

Pellicea ueſtis, robe fourree, quam foderatam uulgus dicit, quæ etiam pellibus duplicata dici poteſt.

Veſtis uiatoria ex Budæo, quam Herodianus in quinto, hodœporicam appellat, uulgus robam curtam dicit. Caput primum.

Veſtis Melitenſis, muliebris fuit, quæ fiebat Melitæ, quæ eſt inſula ſatis lato periculoſoq; mari à Sicilia diſiuncta, in qua eſt eodem nomine oppidum, quò iſte Verres, inquit Tullius, nunquàm acceßit: quod tamen oppidum iſti in textrinam per triennium ad muliebrem ueſtem conficiendum fuit. Cap. X V I I.

(Cyclas cycladis, une faye, ueſtis muliebris tenuißima, explicabilis & ſpatioſa, quæ in modum ueli, quòd

totum

totum corpus circundaret, facta erat: ἀ κυκλόω, id eſt, circundo dicta. Iuuenalis,

Hæ ſunt quæ tenui ſudant in cyclade. Propertius,

–& longa cyclade uerrit humum.

Vergilius tamen Aeneid. I I. cycladem uidetur pro uelamine aſſumere (ita enim interpretatur Seruius) quod Argiuæ mulieres deferre ſolebant. Vnde ait,

Et circuntextum croceo uelamen acantho

Ornatus Argiuæ Helenæ.

Circuntextum autem, quòd in eo arte textoria picta & circunducta apparerent acanthi, hoc eſt, ſpinæ albæ folia, cum ipſis floribus croceis & purpureis.

Cæſitium Plautus in Epidico appellare uidetur linteolum candidum, in multas partes cæſum, ac deinde ſubligaculis reuinctum: ut ueluti per interualla & lacinias ueſtis ſerica tranſpareat: cuiuſmodi illud indumẽtum quod Venetæ mulieres geſtare ſolent: appellaturq; ab illis uulgò trauerſa. fortaßis illud eſſe poteſt quod in uſum noſtrarum matronarum uenit, quod uocant garde robe: niſi quòd linteum non eſt.

Varia ueſte exornatus dicitur, qui ueſtem ſæpe mutat & uariat, ne fortaßis ſemper idem appareat. Terentius in Eunucho,

Ita uiſus eſt dudum, quia uaria ueſte exornatus eſt.

Veſtis expanſa, robe eſtendue. Plin. lib. II. cap. C I I I. In Illyrijs ſupra fontem frigidum expanſæ ueſtes accẽduntur. Ita quoq; dicere poterimus ueſtes Soli expanſas, eſtendues au Soleil. qui mos eſt Italis, ut quotannis ſemel ſuas ueſtes Soli exponãt & expãdant, ut mundiores &

elegan

elegantiores fiant.

Verſicolor ueſtis, robe de drap changeant, ou de pluſieurs couleurs. Dionyſius de Salijs, & Liuius lib. IX. ab urbe condita.

Diſcolor ueſtis, quæ uarios colores præ ſe fert, uel cuius color ueluti per radios quoſdam per totam ueſtem diffuſus eſt: uulgus diuiſam uocat.

Veſtis decolor, robe deſteinte, quam uulgus decoloratam uocat: hoc eſt, cuius color effloruit & euanuit, propter imbrem, aut continuum attritum.

Mutare autem ueſtem, changer de robe, quod & commutare dixit Plautus proprie in Capt. Itaq;, inquit, inter ſe commutant ueſtem & nomina. Ilz changent de robe & de nom. Mutare autem ueſtem, Cicero ſumit, quando pro alba, uel Senatoria, uel alia toga, pulla ueſtis ſumebatur & ſqualida, uel in funere, uel in luctu. pro Sextio, Erat igitur in luctu Senatus, ſquallebat ciuitas, publico conſilio mutata ueſte. In eadem, Ne'ue hunc ſuum dolorem mutata ueſte ſignificarent, ſiue illa ueſtis mutatio ad luctum ipſorum, ſiue ad deprecandum ualebat. Qui Romanorum mos fuit. Mutata enim ueſte rei conſpiciebantur, & toga depoſita ſordidam ueſtem accipere ſolebant: hoc eſt, uilem & abiectam ad luctum & deprecationem ſignificandam. Vnde eſt illud dictum Ciceronis in Piſonē, Nec minus lætabor, cum te ſemper ſordidum, quàm ſi paulíſper ſordidatum uiderem. Itaq; ſordidatus dicetur, quem uulgò uocamus, mal en ordre. Quinetiam ſordidata mancipia Cicero in Antoniana dixit: hoc eſt, impura & ſqualida. Verg. de Charonte,

Sordidus ex humeris nodo pendebat amictus.

Colligere autem ueſtem, trouſſer ſa robe, dici poteſt, quemadmodum Martialis colligere togam dixit lib. VII. Collige Cinna togam, calceus ecce perit. Item & colligere pallium. Plaut in Capt. Collecto quidem eſt pallio, quidnam acturus eſt?

Elegans ueſtis, robe mignonne & bien faicte: ſqualidæ et ſordidæ contrariũ. Gellius probro fuiſſe M. Catoni ſcribit, quòd elegãti ueſte, mollibusq́; tuniculis uteretur.

Linea ueſtis, ung roquet: qualem ſolent Cardinales & epiſcopi ſuper purpurea toga geſtare: item etiam noſtræ mulieres ruſticanæ profeſtis diebus. Plin. lib. XII. Vnde ueſtes lineas faciunt. Linteam ueſtem Cicero uocauit Actione VII. Alij, inquit, purpuram Tyriã: thus alij atq; odores, ueſtemq́; linteam.

Lacinioſa ueſtis, robe pleiſſee, ampla & multis lacinijs: hoc eſt, ſinubus fluẽs, qualem fuiſſe chlamydem illam lacinioſam orbe gyrato deſcribit Plinius libro V, cap. X: quam metatus eſt Dinocrates architectus, Aegyptum in chlamydis effigiem reducens.

Veſtem Phrygianam dixit Feneſtella, quam nos uocamus, brodee: Itali laboratam uocant. Vergilius quoq;, Arte laboratas ueſtes dixit. Plinius enim lib. VIII. refert Phryges Idæos primos ueſtes acu facere inueniſſe: unde Phrygiones appellati, brodeurs.

Veſtem autem conchyliatam uocare uidetur Plinius, conchyliorum ſucco infectam, & ueluti murice tinctam, lib. IX. cap. XXXIX. In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, præterq; ius temperaturæ.

Theri

Theriſtrum, robe deſté, ueſtimentum æſtiuum appellare poſſumus, ἀπὸ τοῦ θερίζειν, quod æſtiuare ſignificat.

Chymaſtrum, robe dhiuer, ueſtimentum hybernum, ἀπὸ τοῦ χυμάζειν: hoc eſt, hyemare.

Syntheſis accipi uidetur interdũ pro tota ueſte in ueſtiario cõpoſita, uulgus uocat, une garde robe. Iurecõſ. in lege Titia. §. Semproniæ. Quæro an ex uniuerſa ueſte, id eſt, ex ſyntheſi, tunicas ſingulas & palliola, Sempronia eligere poßit.

Eſt & ſyntheſis totum illud indumentum quod quis honoris interdum gratia, interdum etiam oſtentationis alternis diebus, uel etiam bis eodẽ die mutare ſolet: quemadmodum facere uidentur ex noſtris aulicis nõnulli, quos hodie holoſericatos, cras purpuratos, mane pullatos, ueſpere albicantes uidebis. Martial. II. in Næuolum,

Sic micat innumeris arcula ſyntheſibus.

Scutulatum præterea textum arte fieri deprehendi poteſt: cuiuſmodi ferè eſt qualis cernitur in aranearum telis. Eſt autem ſcutula à ſcuti forma dicta. Vide Plinium lib. XI. cap. XXIII. Nobis autem ſi diuinare liceat, quam emplaſtrationem Plinius lib. XVII. ſcribit fieri adempta ſcutula, eã dicemus quæ uulgò dicitur, enter en eſcuſſon. Itẽ etiã ueſtẽ ſcutulatã, ſi ad uulgus noſtrũ referamus, appellabimus une robe cõtrepointee en eſcußõ. Sed huic interpretatiõi neminẽ uoluerim inhærere tãquã uera eſſet.

Quod uero in ueſtium appellatione ſupereſt, id poſtea dicemus inter explicãdum colores. Nunc autem æquum eſt, ut, quemadmodum polliciti ſumus, & ordo noſter expoſtulare uidetur, pauca quædã de ornamẽtis diſſeramus.

De

De ornamentis CAP. VIII.

VAria fuit apud ueteres ornandi corporis ratio, quē=admodum noſtra quoque tempeſtate uidemus. Alijs enim ornamentis utuntur Reges, alijs uulgus ipſum, alijs item matronæ, alijs qui ſacris operam nauant. Itaq; par=tem eorum ſuo ordine recenſere optimum uidetur.

Atq;, ut à capite incipiamus, Corona, inſigne regum fuit ornamentum. Vergilius,

—& duplicem gemmis auroq; coronam.

Hoc eſt, quæ duplex erat, uel duplicata gemmis & auro: nempe quæ tantum haberet auri & gemmarum, quātum in duabus coronis fuiſſet ſatis. Quòd autem regum fue=rit, id oſtendere uidetur VIII. Aeneid.

Ipſe oratores ad me, regniq; coronam
Cum ſceptro mittit.

Vide MITRA.

Coronam quoque pro galea, quemadmodum ςέφανος Homerus, ſumpſit idem autor in V.

Omnibus in morem tonſa coma, preſſa corona.

Niſi galeas coronatas habuerint antiqui, ut interpreta=tur Seruius.

Corona etiam frondium & florum dabatur ijs, qui uicerant in bello aut palæſtra: alijs quidem querna, alijs uiminea, alijs hederacea: eas Græci ςεφάνους ap=pellant, & uictores ſtephanitas: quorum, ut inquit Pol=lux in tertia, præmia in corona & frondibus erant. Cic. V I. Verr. Vnxiſſe unguentis, compleſſe coronis & floribus, dicebatur etiam ab antiquis Græcis ςροφίον, ἀπὸ τοῦ ςρέφειν; hoc eſt, conuoluere & uertere, quòd ca=piti circumponeretur.

Corona florea, ung chappeau de fleurs. Plaut. Aul. Nunc thuſculum emi, & haſce coronas floreas.

Corolla, ung chappelet de fleurs, pro eodem. Propert. Me iuuat extremis poſitum languere corollis.

Sceptrum, ung ſceptre, à Græco τὸ σκῆπτρον, quo aureo reges utebantur, ac manu geſtabant. Homerus, χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ. Fuit autem primum Iouis inſigne, deinde uero aliorum regum. Eo enim pacem & fœdus ſignificare dicuntur, ut aperte docet Vergilius Aeneidos duodecimo.

Lituus, baculus incuruus, quo ſedentes augures, auibus templa deſignabant. Cic. 1. de diuinat. Quid lituus iſte ueſter, quod clariſſimum eſt inſigne auguratus.

Pedum, une houlette, baculus incuruus paſtorũ. Verg. At tu ſume pedum. Per tranſlationem autem accipimus pro eo ornamento quod noſtri epiſcopi geſtare ſolent: quando etiam ſe paſtores appellari uolunt, ut ſunt re uera. uulgus croſſam uocat.

Apex laniger, ornamentum pileorum, quos flamines inter ſacrificãdum in lucis ac ſyluis geſtare ſolebant: ſuper quibus erat breuis uirga, deſuper habens lanæ aliquid ad deterrendas aues à ſacrificio. Verg.

—nudoſq; Lupercos,
Lanigeroſq; apices.

Eum autẽ pileum cum per æſtus ferre non poſſent, filo tantum capita religare cœperunt, unde flamines dicti, quaſi filamines.

Monile, ung carcant, ou ung collier, ornamentũ gutturis uel colli, quale geſtare ſolent nobiles matronæ, & equites, quos uocamus ordinis: quod quia gemmis & margaritis ornari & inſigniri ſolebat, ideo baccatum à

Vergilio dictum eſt:
–colloq; monile Baccatum.
Iuuenalis ſegmentum appellare uidetur,
Segmenta & longos habitus.

Inaures, des templettes, ijs uti etiam nunc matronæ Italæ & Hiſpanæ ſolent ad aurium ornatum. Plautus in Epidico,
Non meminiſti me inaurem ad te afferre natali die?

Bulla, une bague, inſigne prætextatorum puerorum, præſertim ſi aurea erat: libertinis enim ſcortea bulla de collo dependebat, quaſi communiens pectus puerile. Cic. in Verrem, Neq; te tam cõmouebat, quòd ille cum toga prætexta, quòd ſine bulla uenerat. Huiuſmodi ferè ornamenta pueri uulgò nunc deferre ſolent. Dicta autem bulla à ſimilitudine bullæ, quæ in aqua fieri ſolet, ad fragilitatẽ uitæ deſignandam. Quod autem nonnulli putant ἀπὸ τῆς βουλῆς deduci, ineptum eſt planè: nam neq; conſilium in pectore eſt, ſed in cerebro, ubi & ratiocinatio: preterea unico λ ſcribitur. Inde hæredem bullatum dixit Iuuenalis, quem uulgò uocamus Ioly, bragart. Quaſi uerò dicamus, bellulum & ornatulum.

Supparus ſiue ſupparum, inquit Feſtus, ueſtimentum lineum quo puellæ præcingebantur. Lucanus,
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos. Plautus,
Si tu de illarum cœnaturis ſupparis.

Caſtula aliud palliolum, quo puellæ pudoris gratia præcingebãtur. Varro, Caſtulam mulier ſumpſerat pro ſocculo. Hæc & perizoniũ & præcinctorium dicitur.

Inſtita, ſiue limbus, ung gect: faſciola quæ ambibat

ſtolam muliebrem. Ouidius,

Quæq; tegit medios inſtita longa pedes.

Fimbria, une frange. Fimbrijs utebantur in ueſtium & tunicarum extremitatibus. Tranquillus in Cæſare Dictat. Vſum enim lato clauo ad manus fimbriato. frangé par les manches. Deinde ſubiungit, Nec ut unquam aliter ſuper eum cingeretur, & fluxiore cinctura. Quo loco animaduertendum fluxiorem cincturam ab eo appellari, quæ alioqui laxa diceretur: quemadmodum & fluxam tunicam dixit, laxam.

Cinctura autem à cingendo dicta: unde & uulgare nomen prodijt. une ceincture.

Cinctus item uirorum fuit. Verg. VII. Aeneid.

Ipſe Quirinali trabea, cinctuq; Sabino

Inſignis. Quo loco uideto Seruium. Vnde Cinticulus, une ceincturette. Plaut. in Bacchid. Cincticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum inſideres.

Cingulum uero mulierum erat, inquit Varro, une trouſſoire. Verg. de Penthesilea, Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ.

Cingulum, ung collier de leurier. Varro de re ruſt. cap. IX. XII. Cingulum circa collum ex corio firmo cum clauiculis capitatis.

Baltheus, ſiue baltheum, une ceincture a eſpee. Varro baltheum inter arma adſcripſit. dictum quaſi bullatum cingulum. Græci ζωςῆρα appellant.

Zona, cingulum in quo argentum & nummos recondebant. Hinc prouerbium, Zonam amiſit, de paupere & inope dicimus. Porrò autem latis zonis utuntur mulieres

apud

apud Illyrios, quibus præcingunt uentrem dum bibunt: & primum quidem mediocriter præſtringunt: cùm uerò acrius bibunt, magis ſemper cogunt, comprimuntq;. Vnde Martialis,

Longa ſatis nunc ſum: dulci ſed pondere uenter
Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis.

Fibula, une bloucque, ornamentum ad ueſtem ſubleuandam. Verg. Aurea purpureã ſubnectit fibula ueſtem. Et conſertam fibula tunicam dixit Plinius ſatis proprie. Itali, uocabuli uim adhuc retinentes uocant una fibbia.

Armillæ, armillarum, braſſeletz, mulierum ornamenta, quæ brachijs circunligabant. Vtebantur & Perſæ quoq; & Sabini armillis. Hinc Tarpeiam aiunt armillarũ deſyderio, quas Sabini geſtabant, Capitolium illis prodidiſſe: hinc armillatus. Budæus, Noſtrates, inquit, caduceatores ſpintere hodie utuntur, quæ armilla etiam dici poteſt, blaſonum lingua uernacula uocant.

Brachialia, des mancherons, ornamenta brachiorum quibus mulieres uti ſolent. Plin. lib. XXVIII. cap. VII.

Ceſtus, ung tiſſu, Veneris cingulum efficax ad illectamenta gratiarum & amorum. Martialis,

Collo necte puer meros amores,
Ceſtum de Veneris ſinu calentem.

Ventrale, ung tablier. Vnde uilloſa uentralia dixit Plinius lib. VIII.

Strophium, ung gorgias, faſcia pectoralis, quæ uirginalem papillarum tumorem operit: ex Turpilio. hinc Strophiarius apud Plautum, & ſtrophiolum, quod Italicæ mulieres uocant faſcioletum.

Faſciam autē uulgus uocat,une bande, latum aliquod uinculum, ſeu laneum, ſeu lineum fuerit, quo partes aliquæ corporis reuinciebantur: unde cretatas faſcias Epicratis uocat Cicero ad Atticum, hoc eſt, picta quædam uelamina, quibus caligarum uice utebatur Epicrates. Quinetiam faſcijs inunctis partē aliquam corporis malè affectam obuinciebant antiqui. Cic. de claris orat. Qui deuinctus erat faſcijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus. Faſciam præterea lecti cubicularis idem Cicero poſuiſſe uidetur, pro eo quod uulgus uocat des courtines. Deferunt, inquit, ad coniectorem quidam, ſomniaſſe ſe ouum pendere ex faſcia lecti cubicularis.

Epomis epomidis, Chapperon de regent, ou daduocat, operimentum humerorum, nulli uſui futurum, præterquàm ut dignitatem quādam, & magiſtratum exprimat. Tale quiddam doctores Theologi, & qui in Senatu magiſtratum gerunt, hodie deferre ſolent. Quòd autem ſuperhumerale uertit Hieronymus: id quidem de ornamēto ſacerdotali intelligendum eſt, quod ſtolam appellamus, une eſtole.

Sudarium poſuiſſe uidetur Liuius pro eo linteolo quo ſudorem abſtergimus à fronte, quo eodem etiam ad expurgandas nares utimur, ung mouchoir. Ait autem libro IX. de M. Catonis morte: Qui audiens C. Licinij dictum, ſe non damnatum, ſed reum periiſſe, protinus, inquit, ſudario quod fortè manu tenebat, ore & faucibus ſuis coarctatis, incluſo ſpiritu, morte pœnam præcurrit.

De

De lanarum & ueſtium coloribus. CAP. IX.

Vandò noſter ordo expoſtulare uidetur, ut poſt explicatas ueſtes, lanarum etiam ac colorum genera explicemus: danda eſt opera ut puerorum ſtudijs hac in re ſatisfaciamus. Tantùm enim de hiſce rebus ea à nobis dicentur, quæ ad inſtitutum noſtrum, hoc eſt, ad ueſtium & lanarum colores ſpectare uidebimus. Cætera diligens lector ab Antonio Thileſio, *uiro doctiß. requiret, in eo libello quem de coloribus conſcripſit.*

Quod autem ad lanarum differentias attinet: ne quid obſcuritatis ex huiuſcemodi cõtrouerſia lectoribus oriatur, præſtantior'ne ſit Mutinenſis, Mediolanenſis, *an* Liguſtica: *eos remittemus ad ſecundum caput* Bayſij. *Tantùm hoc addemus, apud omneis fere nationes* Gallicam *lanam maximo eſſe in pretio: ut præſtantior & delicatior ab omnibus iudicetur.*

Lanarum igitur colores natiui memorantur quatuor præcipui, etiam ſi Plinius *dicat uel natiuis nomina deeſſe aliquot modis.* Cap. 2.

(Albus, blanc: qui color uiſum diſgregat. Hinc alba ueſtis, quæ uulgò nomen ſuum retinet, unç aulbe. Alba etiam ueſte ornari ſolebant, qui candorem animi & hilaritatem præ ſe ferebant, ut in cõuiuijs. Cic. *in* Vatiniũ, *Cùm ipſe* Qu. *Arrhius epuli dominus albatus eſſet. Hodie quoq; apud* Italos *uirgines deſponſatæ, quas uulgus uocat fiancees, albis tunicis uti ſolent ad puritatem quandam, & integrum pudorem oſtentandum.*

Niger, noir: qui color uiſum congregat. A' quo nigra

ueſtis dici non conſueuit, ſed atra & pulla potius. inde atrati & pullati Ciceroni, qui luctum & dolorem ex ueſtitu ſignificabant. Camelinus quoq; color à Siponti-no pro pullo uſurpatur, qualis ſolet eſſe camelorum.

Coracinus color, hoc eſt niger, qualis ſolet eſſe coruo-rum, quos κόρακας Græci uocant. Hunc autem colorē di-ſtinxiſſe uidetur Vitruuius à pullo lib. VIII. cap. III. Per id tempus, inquit, adigantur eò quotidie potum, ex eoq́; quamuis ſint alba, procreant alijs locis leucòphea, alijs locis pulla, alijs coracino colore.)

Rutilus, à Græcis ἐρυθρὸς dici poteſt. Martialis uerò rufum appellat, roux. Quanquam rufum à rubore dici putat Gellius. hinc rufum puerum uel hominē dicimus, qui colorē habet rubore quodammodo tinctum. Terentius, Siquis me quæret rufus.

Fuluus autem, uidetur de rufo atq; uiridi mixtus. hinc poëtæ fuluum aurum & arenam & leonem dicunt.

Flauus, contrà, fauuè, uidetur ex uiridi, rufo, & albo concretus, unde flauentes comæ à Vergilio dictæ, & fla-uentes frondes oliuarum, & Pacuuius flauam aquam & flauum puluerem dixit. Flauentes autem comæ dicuntur quæ ſunt punicei coloris, blondos uulgus uocat. Quod ex Ouidiano uerſu probari poteſt, ſecundo de Amoribus: Seu flauent, placuit croceis Aurora capillis. Cap. 2.

Rufi præterea coloris multæ aliæ ſpecies ſunt: quas ſubinde explicabimus. nam præter fuluum & flauum, ut inquit Gellius, rubidus, phœniceus, & rutilus, & ſpadix, appellationes ſunt rufi coloris. de quibus poſtea dicemus.

Rubidus et rufus colores, atrore multo permixti ſunt.

Phœniceus, rutilus, & ſpadix, ſynonyma ex Gellio, ſignificantq; exuberantiam ſplendoremq; ruboris, quales ſunt fructus palmæ arboris nō admodum Sole incocti: ùnde ſpadicis & phœnicei nomen. Ibidem.

(Phœniceus autem à Phœnicia dictus: unde & puniceus dicitur, ut punicea roſa apud Horatium, & Plautū in Rudente, Fac tibi puniceum corium: poſtea atrum denuo. cuyr uiolet. Hinc etiam mala punica, quæ & granata dicuntur à Plinio, pommes de grenade: quæ in puniceis arboribus nouem generum dicta ſunt. Fortaßis à colore interno acinorum, & liquore ipſo uineo nomē ſortita, aut quòd ex Phœnicia primùm allata ſint.

Spadix, color equorum proprius: quo infecti equi à Vergilio ſpadices honeſti appellantur, Georg. I. I I. Vulgus appellat bayartz, Græcæ linguæ ueſtigia retinens. βαϊον enim apud illos ſpadicem ſignificat, quem balium uel badium Varro appellat. Equi inquit, colore diſpares item nati, hic balius, iſte giluus. Quo loco utrùm legendum ſit, badius an balius, incertum eſt. Sed balias ueſtes pro ſubrufis à Vopiſco in Aureliani Cæſaris uita dictas inuenio: etiam ſi ſcriptum ſit blateas. Subrufus autem color dicitur qualis eſt eius uiolæ quam nos Calendulam uulgò uocamus, du ſoulſiz, quàſi florem omnium mēſium ut uocant Itali: uel ut nos ſoliſequium, dicere uellemus. Heliotropion Dioſcorides uocat, ſubrufiq; coloris eum eſſe contendit. Cæterum, balius color, ſpadix dicitur & puniceus: fortaßis is eſt quem uulgus uocat baillet.

Giluus autem color & melinus idem ſunt, meliuſq;

eſt inter album & fuſcum, qualis eſt mellis color: unde melinam ueſtem dixit Plautus *in* Epidico,

V*bi ergo eſt, niſi ſi in uidulo aut melina attuliſti?*

F*ortaßis is eſt color quem uulgus uocat tanné guarancé.*

Q*uòd autem giluus, albus non ſit, ut quidam putant, ſed quiddam mixtum inter album & fuſcum, id oſtendere uidetur locus* Vergilij:

-color eſt deterrimus albis Et *giluo.*)

-L*uteus quoq;, rufus eſt color, ſed dilucidior, du iaulne: Quem* Nonius *ait proprie croceũ dici.* Verg. *in* Bucol.

*-*I*am croceo mutauit uellera luto.* Et *alibi,*

A*urora in roſeis fulgebat lutea bigis.*

I*tem & oui uitellum, luteum dicimus.* (L*uteam quoque uiolam uocamus, des giroſſlees iaulnes, quam deſcribit* Dioſcorides *in capite leucoij: ait enim eius ſpeciei uiolarũ quas uulgus uocat, giroſſlees, alias eſſe rubras, alias albas, alias luteas, quæ præcipui ſunt in medicina uſus.* Q*uamobrem corrupte uocatur hæc poſtrema uiola à pharmacopolis leucoion luteum. Sunt præterea permultæ herbæ quæ luteum florẽ gerunt, qualis eſt* I*ſatis, quam uulgus uocat de la gaulde, & phlomos, des flambeaulx, & geniſta, des genetz.* Sed I*ſatis quæ & glaſtum dicitur, fullonibus utilis eſt ad pannum luteum inficiendum, qui & croceus uocatur.*) *unde crocota ueſtis dicta.* No*nio, à croco, ut opinor, quæ eadem à* Græcis κροκωτὸς καὶ κροκώτιον *dicitur: hoc eſt, crocota & crocotula; quæ inter muliebria annumerantur.* I*tem infectores à* Plauto *dicti crocotarij.* I*bidem.* (Q*uod autem* Ouidius *crocum rubrum appellet,*

Nec

Nec fuerant rubri cognita ſigna croci:
id ſanè intelligi poteſt, propter croci ſuperficiem & colorem externum, qui oculis quidem ruber, ſed dum aqua delibutus eſt, & madefactus, luteus apparet.

Oſtrinus color, fleur de peſcher, qui & muricinus, à ſanguinis uel ſucci oſtreorum quorundam ſimilitudine. hinc oſtrinæ ueſtes Nonio dicuntur ſubrubræ, quas tinctas murice dixit Vergilius: quemadmodum & alio loco purpureum oſtrum uocauit: parum enim differunt inter ſe purpura & oſtrum. Oſtrinum colorem uidetur ſubminium appellare Plautus in Epidico: Aut crocotulam, ſupparum, & ſubminiam ricam.) Quam riculam oſtrinam appellat Turpilius: Interea aſpexit uirginem uectari, in capite riculam indutam oſtrinam.

Purpureus color in ueſtimentis laudatiſſimus antiquis fuit, cuius autorem fuiſſe ferunt Herculem: à purpuræ piſcis ſucco, quo lanæ infici ſolent. Purpuræ autem uſus nobis eſt ignotus, quod & affirmat Budæus in libro de Aſſe. Romæ uero purpuræ uſum ſemper fuiſſe teſtatur Plinius. Purpuræ autem appellatione omnis generis purpuram contineri puto. Itaque uel ex Plinio conſtat buccinum, & conchylium, & muricem inter purpuræ genera annumerari. Quinetiam fuit Romæ purpura uiolacea, cuius libram denarijs centum ueniſſe Cornelius Nepos affirmat. Fuit & alia inſignis purpura, quæ à Tyro inſula Tyrium appellata eſt: & eſt omnium longè præſtantiſſima. unde Tyriæ ueſtes ab Ouidio dictæ, quæ eædam à Iuuenale Sarranæ appellatæ ſunt. Tyrus enim etiam Sarra appellabatur. Tyriam autem ue-

ſtem uel purpuream, uel etiam Megalenſem purpuram, intelligo trabeam fuiſſe, uel togam pictam. Vide diligenter cap. 11. (Et quia antiquæ mulierculæ decoris gratia, purpura genas oblinire ſolebant, quemadmodum paßim nunc ſolent in Italia: ideo purpuriſſatas buccas uocat Plautus, ſordes, in Truculento: Quæ iſtas buccas tam belle purpuriſſatas habes.)

Amethyſtinus color, amethyſtum lapillum pretioſum referens, quem purpureum uocat Ouidius: & Plinius Indicos Amethyſtos purpuræ colorem referre ait. Itaq; ueſtimenta purpura infecta, eo temperamento, ut eius lapilli colorē reddant, amethyſtina dicentur. & Amethyſtinatum uocat Martialis, huiuſcemodi purpura indutum. Quòd ſi colori amethyſtino Tyrium quoque ſuperaddatur, fiet color mixtus, qui Tyriamethyſtus à Plinio dicitur.

Succedit Dibapha Tyria, hoc eſt, lana uel purpura Tyria bis tincta, ex etymo. Ibidem.

(Coccineus color idem ferè cum purpureo. tingebantur enim ueſtes grano quodam purpureo, quod à Dioſcoride κόκκος βαφικὴ, hoc eſt, granum tinctorium dicitur. Hinc coccina ueſtis. Martialis,

Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ.

Ianthinus autem color, ut obiter etiam illud dicam, dicitur uiolaceus, cuiuſmodi eſt color illius uiolæ quæ primo & nouo uere ubique oritur, quam nos uiolam Martiam, Dioſcorides Ion appellat. unde Ianthina ueſtis dicta, quam uiolaceam uulgus uocat.)

Molochinus color, gris uiolant, in ueſte ſimilis flori

maluæ,

maluæ,cuius infectores dicuntur Molochinarij *à Plauto in Aulularia.*

Ferrugineus color, ferro ardenti haud abſimilis, ut quidam putauere, qui & hyacinthinus Vergilio: ait enim —ferrugineos hyacinthos. Ex Nonio.

Caſtaneus, tanné: ſublata enim tantum prima ſyllaba nomen accepimus. (Eſt autem hic color corticis exertæ caſtaneæ, & paulùlum aſſeruatæ ſimilis. Quem quia ſæpe induerat Galliarum rex: ideo à Gallis regius dictus eſt.) Cap. 2.

Color uiridis, uert, cuiuſmodi ſunt herbarum atque arborum folia. Hic & à Græcis glaucus dicitur, unde Pallas ab Homero γλαυκῶπις *dicta, hoc eſt, glaucos & ſubuirides oculos habens. qui color in oculis, antiquis Græcis pro pulcherrimo habebatur: quemadmodum nos quoq; cæſios & cæruleos oculos laudamus, cum Romani nigros magis probent.*

Cæſius color, cæleſtis, quem Indum quidam uocant & clarum. Hinc Pallas à Latinis cæſia dicta à colore cæli, quaſi cælia, ut inquit P. Nigidius. unde Cæſarem dictum quidam putant.

Cæruleus color quaſi cæluleus, couleur dazur, Itali turquinum uocant: ſerenum enim cum eſt cælum, hunc colorem referre uidetur.

Corneus color, qui cornu ſimilitudinem refert. Plinius lib. XXVI. *cap.* VIII. *Vitia uero in ijs corneus color, aut candidus, & quicquid ſimile uitro eſt.*

Cymatilis color, qualis undæ marinæ eſſe ſolet: κῦμα *enim Græcis fluctus eſt. Ouid. Hic undas imitatur, habet*

quoq;

quoq; nomen ab undis. Cap.1. (*Idem & color Venetus, & blauus color, & cæruleus quoque dicitur: cæruleum enim mare & undas cæruleas dicit Vergilius multis in locis.*

Leucopheus color, gris, quem nonnulli apud Italos religionis ergò ſibi perpetuò gerendum proponunt, quos illi berettinos uocant. Græci leucopheatos dicunt. Martialis libro primo ad Scazontem,

Amator ille triſtium lacernarum,
Et bæticatus, atq; leucopheatus.

Quinetiam leucopheum pannum dicit Plinius lib. xxxii. cap. x. de rubeta ad quartanas utili: Iecur, inquit, eius uel cor adalligatur in panno leucopheo.

Cineritius color, cendré, quem cineraceum dicere uidetur Plinius lib. xxxiii. Terra eſt alia rufa, alia cineracea. Idem & cinereus dicitur. Colum. lib. ii. cap. ii. Nullum enim temere uidemus locum, qui modo pigrum contineat humorem, non eundem uel nigri uel cinerei coloris.

Spumeus & maculoſus à ſpumis & maculis, quibus tinctus & aſperſus uidetur, qui animalium quorundam colores eſſe ſolent, ut equorum quorundam & lyncum apud Vergilium: quemadmodum pomulatos equos à pomorum ſimulitudine quidam appellant.

Ruber color, rouge. Plato in Timæo refert rubrum colorem ex ipſa ignei radij ad humorem mixtione ſanguineum creante nominari. Quæ ſuperſunt de coloribus lector, ut prius dixi, ex Thyleſio uideto.

De operimentis & inſtratis. CAP. X.

Ne

NE quidquam amplius ab adoleſcentibus bonarum literarum ſtudioſis deſyderari poſsit, earum præſertim rerum quæ ad ueſtium cognitionem pertinent: ſupereſt ut quambreuiſsime à nobis fieri poterit, eorum ueſtimentorum, uel potius operimentorum rationem explicemus, quibus paſsim utimur, præter ea quæ corpus tegunt. Quanquam tamen ueſtimenta dici quis negauerit, ſi quidem uocabuli uim conſideret: non enim ſtragulis, tapetis, & huiuſcemodi rebus ueſtimentorum loco utimur: ſed quando nobis hac in re uocabulum magis proprium deeſt, utemur eo quod minus proprium eſt. Itaq; primum de inſtratis dicemus.

Amphitapæ dicuntur ueſtes utrinque uilloſæ: quæ quia uillis ingentibus, ut inquit Lucilius, molles erant, ideo lectis inſternebantur, ſuper quibus dormire delicioſum antiquis fuit. Varro Manio, Alterum bene acceptum, dormire ſuper amphitapa bene molli. Athenæus ἀμφιτάπους dixit. Hiſce inquit amphitapi ſubsternebantur è molli lana. (Fortaſsis id opertorium eſſe non ineptum fuerit dicere, quod ex Hiſpania ad nos adfertur: uulgus uocat, ung catalogne.) Cap. 14.

Amphimalla quoque utrinque uilloſa erant, quemadmodum amphitapa: id enim nomen ipſum ſignificare uidetur. utebanturq; ijs tum ad ſtragula, tum etiam ad operimenta & ueſtimenta. Vnde Strabo in quinto, Mediocrem uero lanam ager Patauinus, ex qua tapetia fiunt laudatiſsima, & gauſapinæ, cæteraq; eiuſdem generis amphimalla & heteromalla.

Heteromalla autem ſunt altera parte tantum uilloſa,

ex

ex etymo: cuiuſmodi ferè ſunt mantæ uulgo dictæ, quas Maßiliæ fieri uidemus, quæ & amictus, & ſtragulæ ueſtis uſum nauigantibus præſtant, mantes de matelotz. Ibidem.

(Gauſape uero, ſiue gauſapina tria hæc ſupradicta comprehendit, eſtq; genus ad omnia craßiora ſtragula.

Stragula item à ſternendo, une couuerture, dicitur quicquid inſternitur alicui rei.) Vnde ſtragulæ Babylonicæ, quæ equis inſterni ſolent. Marcus Cato, ut refert Plutarchus, cum ex hæreditate Babylonicum ſtragulum accepiſſet, ſtatim uendidit. Fiebant autem huiuſcemodi ſtragula aliquando ex bubalorum pellibus, quos uulgus uocat buffles. Atqui Babylonica ſtragula picta coloribus diuerſis erant.

Præterea toris ſtragula ſuperimponebantur, couuertures de lictz, quæ ob id toralia dicta ſunt. Ex libello de uaſculis. Horatius II. Serm.

Et Tyrias dare circum illota toralia ueſtes? Toralia enim omnia lecti ſtragula comprehendunt. unde Tranquillus refert Claudium Cæſarē neminem uiſitaſſe ægrū, niſi prius explorato cubiculo, culcitriſq; & ſtragulis prætentatis & excußis. Culcitræ autem adhuc apud Italos & nos quoq; nomen retinent: appellant enim illi coltre, nos coultilz. ſuntq; ij ueluti ſacculi in quibus pennas auium, uel lanam, aut quiduis aliud includimus, ut lecti ſint molliores.

Stragula uilloſa, couuerture de Catalogne. Mart. Stragula purpureis lucent uilloſa tapetis.

Plagæ (inquit Nonius) grande lineum tegmen, quod nunc

nunc torale, uel lecticariam ſindonem dicimus. Fortaßis eſt illa ueſtis linea, uel inſtratum lineum potius, quod apud nos puerperæ honoris & decoris gratia lecto, in quo decumbunt, ſuperponere ſolent, ad candorem & cultum delicatiorem oſtendendum, une bauette.

Pallia lecti dicebãtur, les draps du lict, Ouid. in Amor.
—nec in lecto pallia noſtra ſedent. Iuuenalis VI.
Aduocat Archigenem, oneroſaq; pallia iactat.
Horatius ueſtem nocturnam appellare uidetur,
Veſtem nocturnam maculant, uentremq; ſupinum.

Lodix, ung loudier. Martialis,
Lodices mittet docti tibi terra Catulli.

Sub ſtragulis quoq; iureconſul. aulæa & tapetes comprehendit. Itaq; aulæa, ſtragula ſunt uerſicoloria, ut ait Seruius: dicta quòd primum in aula Attali regis Pergamenorum inuenta ſint. Propertius,
Porticus aulæis nobilis Attalicis.

Tapetes item ſiue tapetia, tegmina ſunt uarijs picta coloribus, des tapitz. Vergilius,
Inſtratos oſtro alipedes, pictoſq; tapetas.
Vnde belluata tapetia, tapitz figurez. Plautus,
Neque Alexandrina, belluata, conſutaq; tapetia.

Centones præterea genus tapetiorum ex uarijs conſutorum, quod intelligere uidetur Plautus uerſu ſuperiore per conſuta tapetia: ſolebantq; huiuſcemodi tapetes capſulis & tabulis inſterni: quemadmodum nunc quoq; quos uocamus tapitz de Turquie.

Sunt etiã alia tapetia picta et uerſicoloria, quæ à Græcis πειροφόματα uocantur. Cicero Philip. II. Conchyliata

Cn.

Cn.Pompeij periſtromata dicit. uide Plutarchum in Themiſtocl. à uerbo περιστέλλω quod cooperio & communio atq; exorno ſignificat. Itaq; periſtroma generale quiddam erit, quemadmodum & tapetes & ſtragula. Conchyliata autem periſtromata dicuntur, quæ infecta ſunt conchyliorum ſucco uel murice.

Sunt & peripetaſmata, aulæa, quæ ad ornandum locum ſuſpenſa extenduntur, Itali uocant di razi: de quibus intellexiſſe uidetur Horatius cum inquit,

Interea ſuſpenſa graues aulæa ruinas
In patinam fecere. Cicero VI. in Verrem, Quid, illa Attalica tota Sicilia nominata, ab eodem Heio peripetaſmata emere oblitus eſt? à uerbo περιπίπτω, quod decidere ſignificat.

Aulæum autem, eſt id tapetis genus, quod aulæ circumponitur ornatus cauſa. Cic. pro Cælio, Deinde, inquit, ſcabella concrepant, aulæum tollitur.

Mantilia, des torchemains, ou ſeruiettes, Græci χειρόμακτρα uocant: quibus utebantur ad manus abſtergendas poſt lotionem. Martialis,

Attulerat mappam nemo: dum furta timentur,
Mantile è menſa ſuſtulit Hermogenes.

Mappas autem ſecum omnes adferebant, dum unà cœnarent. Dicere hoc loco & de culcitris, puluinis, ceruicalibus, & alijs huiuſcemodi: niſi id unum uererer, ne præter inſtitutum feciſſe, & longior ac fuſior quàm res ipſa requirat fuiſſe iudicarer. Itaq; quod ſupereſt de hiſce rebus ad rem domeſticam ſpectantibus, in alium libellum differemus, ſiquando per otium nobis liceat bonis ingenijs.

genijs hac in re conſulere. Prius quàm tamen ſuperſedeo, tantum hoc addam (ut totus de ueſtibus ſermo clauſus ac finitus uideatur) quod noſter Bayfius etiam in calce libelli ſui poſuit de coactilibus.

Coactilia enim pelles ſunt ſiue lora quibus inuoluuntur alligātur'ue ueſtimenta. quæ omnia inſtrumenti uiatorij ſunt, Græci φάσκωλον dicunt, Itali ualiza, nos uero une malle. (Vidulū appellare uidetur Plautus in Epidico, Recte obſignatum in uidulo eſt marſupium.)

Hæc ſunt ferè quæ de ueſtimentorum uſu, ac ratione breui compendio in adoleſcentulorum gratiam ex Bayfio colligere potuimus. Cuius rei qui uberiorem fructum deſyderabit, hauriat ex ipſo autoris fonte neceſſe eſt. Illi enim hoc acceptum referre noſtra ætas debet, quòd multis uigilijs, infinita propè Græcorum ac Latinorum autorum lectione, adde etiam acri & expurgato ipſius iudicio, ueſtium ac uaſculorum antiqua nomina, in uſum noſtrum conuertere poſsimus, & Latine loqui. Quod beneficium, ut eſt ſanè omnium iudicio maximū: ita mea quidem ſententia, alienum quiddam à iure & æquo feciſſe exiſtimari debuit is, qui non ſolum tanto uiro gratiam nō habuit, aut retulit: ſed illius uigilias ſuo nomini adſcribere auſus eſt: & ſe eius rei authorem profiteri, quam ne cogitauit quidem.

INDEX LATINARVM ET G[RAE]CARVM DICTIONVM, QVA *in hoc libello paßim conſperſæ & declaratæ inueniuntur.*

A

Abolla 24
Albatus 26
Albus 53
Amantelé 36
Amethyſtinatus 58
Amethyſtinus ibidem
Amphimalla 61
Amphitapæ ibidem
Anſa 16
Apex laniger 48
Armes 39
Armillæ 51
Atratus 26
Attalica ueſtis 41
Aulbe 53
Aulæa 64
Aumicia 37
Aumuſſe ibidem
Azur 59

B

Babylonica ſtragula 62
Bague 49
Baillet 55
Balius color ibidem
Baltheus ſiue baltheum 50
Bardocucullus 36
Bas de chauſſes 12
Baſilica 39
Bauette 63
Bayart 55
Blanc 53
Blond 54
Bloucque 51
Bombyces 40
Bombycina ueſtis ibidem
Bonnet 3
Bonnet a fers, ou a boutons dor 3
Bonnet rond 4
Botté, ou bourdé 18
une Boucle 51
Brachæ 12
Brachati Galli 12
Brachialia 51
Bragart 49
Braſſeletz 51
Brayer 12

Bro

Brodeurs 45
Broudes 36
Bulla 49
Bullatus hæres ibidem
Byſſina ueſtis 41

C

Cæruleus 59
Cæſitium 43
Cæſius 59
Calantica 9
Calcei cornuti 18
Calcei lintei ibidem
Calcei phecaſæi ibidem
Calcei Sicyonij ibidem
Calceolarius 14
Calceolus 14
Calceoli repandi 15
Calceus 14
Calceus feneſtratus 17
Calceus fibula cõſertus 17
Calceus lunatus 17
Calciamentum 14
Caliga ſpiculatoria 13
Caligulares claui unde dicti ibidem
Caligæ, arum ibidem
Caligatus ibidem
καλοπόδιον 18
Camail 8
Camelinus 54
Camelot 41
Camiſia 9
Canays 19
Candidatus 26
Capere diadema 5
Capital 8
Capitium 8
Cappe a femme ibidem
Cappe a leſpagnole 35
Cappe de camelot 8
Carbaſus 9
Carcant ou collier 48
Caſtaneus 59
Caſtula 49
Catalogne 61
Cauſia 6
Ceincture a eſpee 50
Centones 63
Ceſtus 51
Changer de robe 44
Chappeau 6
Chappeau dalbanoix 5
Chappeau de fleurs 6. 48
Chapperon 52
Chauſſes 13
Chauſſons 18
Chemiſe de drap 10
Chemiſe de nuict 10

Chlamys 33
Chymaſtrum 46
Cidaris,aut citaris. 5
Cinctura 50
Cinctus ibidem
Cingulum ibidem
Cineritius color 60
Claui aurei 4
Claui lati 20
Clorre 32
Coactilia 65
Coccina 58
Coccineus ibidem
Cœnatoria 34
Coeffe 7
Colet de cuyr de buffle 11
Colligere ueſtem 45
Cordonnerie 18
Cordonnier 14.17
Coracinus color 54
Corneus color 59
Corolla 48
Corona 47
Corona florea 48
Corrigia calciaměti 13.17
Cothurnatus ſtylus 16
Cothurnus 15
Cotte,ou corcet 21
Cotte darmes 33
Couleur dazur 59
Coultilz 62
Courroyes 16
Couuertures de lictz 62
Crepida 16
Crepidatus ibidem
Crepidulæ ibidem
Crocotarij 56
Cucullus 24
Cucullio 5
Cueurechef 9
Culcitræ 62
Cuyr uiolet 55
Cyclas 42
Cymatilis 59
Cyna 5
Cyrbaſia 5

D

Decolor ueſtis 44
Delimanum 42
Deſchauſſer les piedz 14
Detrahere ſocculum ibidē
Diadema 5
Diadematus 5
Dibapha Tyria 58
Diplois 11
Diſcolor ueſtis 44
Draps de lict 35.62

Elegans

E
Elegans ueſtis 45
Ἐμβὰς, calceus 18
Encotemaillé 33
Endromis 38
Enter en eſcuſſon 46
Epomis 52
Eſcarpin 14
Eſcreuiſſe 10
Eſtole 52
Excalciare pedes 14

F
Faire la court 27
Faſciola 13
Faſcia cretata ibidem
Faune 54
Faye 42
Feminalia 12
Fer de cheual 17
Fermer 32
Ferrugineus 59
Fers dor 4
Fibula 51
Fibbia 51
Fimbria 50
Fimbriatus ad manus ibidē
Flambeaux 56
Flameum, Flameolum 8
Flaua aqua 54
Flauentes comæ ibidem
Flauus ibidem
Fleur de peſcher 57
une Frangé 50
Frangé par le manches 50
Fuluus 54

G
Galerus 4
Gallicæ 18
Galli cur brachati 12
Galoches 18
Garderobe 43.46
Gaulde 56
Gauſape 62
Genetz 56
Geniſta ibidem
Genualia 12
Gens de longue robe 25
ung Get 49
Giluus color 55
Giroffles iaulnes 56
Gorgias 51
Grys 60
Grys uiolant 58
Gueſtres 13

H
Habillement 38
Hault de chauſſes 12
Heliotropium 55

Heteromalla 61
Holoſerica ueſtis 40
Hoqueton 19
Houlette 48
Houſeau 14
Hyacinthinus 59

I

Ianthina ueſtis 58
Ianthinus ibidem
Iartieres 12
Iaulne 56
Inaures 49
Inſignia gentilitia 39
Inſtita 49
Intercula 9
Intima tunica 9
Ioly 49
Ire ad ſaga 23
Iſatis 56

L

Lacerna 37
Lacernæ 38
Laciniosá ueſtis 45
Læna, χλαῖνα 24
Læna uilloſa 24
Lænæ pellenicæ 24
Lanea heteromalla 41
Latus cláuius 19
Leucophcati 60
Leucopheus color ibidem
Limborarij 34
Limbus 28.34
Linea ueſtis 45
Lintea ueſtis ibidem
Lituus 48
Lodix 63
Loudier ibidem
Lutea uiola 56
Luteus 56

M

Mal en ordre 44
Malle 65
Mancherons 51
Manteau 36
Manteau royal 39
Mantilia 64
Mantes de matelotz 62
Melitenſis ueſtis 42
μελανειμονεῖν 27
Melinus 55
Mitella 7
Mitra 6
Molochinarij infectores 59
Molochinus 58
Monile 48
Mouchoir 52
Mozeta de cuero 36
Mutare ueſtem 44

Niger

N

Niger 53

O

Obſtragulum 17

Ocrea 14

Ocreatus 14

Oſtrinæ ueſtes 57

Oſtrinus ibidem

Othonium ueſtimentum 38

P

Palla 35

Palla breuis ibidem

Palla Hiſpanica ibidem

Palla longa ibidem

Pallia lecti 63

Pallia cœnatoria 34

Pallium 34

Palliolum 35

Paludamentum 33

Paludatus 33

Pantouffles 15

Parare ſaga 23

Pedum 48

Pelliceá ueſtis 42

Penula 36

Penula gauſapina 37

Penula ſcortea ibidem

Periſtromata 64

Peronatus arator 18

Perones ibidem

Petaſus 4

Petaſatus ibidem

Petite ou mince robe 27

Philyræ 6

Phlomos 56

Phœniceus 55

Phrygiones 45

Phulettes 6

Picta ueſtis 42

Picturata ueſtis ibidem

Piece de drap 11

Pileati ſerui 3

Pileus ibidem

Pileus clauatus ibidem

Plaga 9

Plagæ 62

Plagula 9

Planulæ 16

Polymita 42

Pommes de grenade 55

Ponere diadema 5

Pourpoint 11

Prætexere 28

Prætexta 22.27.28

Prætexta magiſtratuū 29

Prætexta pulla 29

Prætexta toga 29

Prætextata amicitia 28
Prætextatus 29
Pullatus 27
Punica mala 55
Puniceum corium 55
Purpureus 57
Purpuriſſatæ buccæ 58

R

Regne 4
Reſtis 7
Reticulum 7
Reticlum 8
Rica 8
Robe a tous les iours 34
Robe brochee dor 41
Robe contrepointee 46
Robe de camelot 41
Robe de chambre 42
Robe de drap changeãt 44
Robe de ducil 10
Robe eſtendue 43
Robe de pluſieurs couleurs 44
Robe de uelours 41
Robe deſtat 39
Robe deſte 45
Robe deſteinte 44
Robe dhyuer 46
Robe eſtroicte 30
Robe fourree 42
Robe large a plain fond 30
Robe longue 24
Robe mignonne 45
Robe pliſſee ibidem
Robe ſangle 42
Robe uſe 30
Roquet 45
Rouge 60
Roux 54
Ruband 7
Rubidus 54
Ruber color 60
Rufus, Rutilus 54

S

Sagaria 24
Saga Liguſtica 23
Sagatus 24
Sagulum 24
Sagum 23
Sagum cucullum ibidem
Sagum fibula conſertũ ibi.
Sagum uilloſum 25
Sandaligeruli 18
Sandalũ aut Sandaliũ ibi.
Sandalarius ibidem
Sandre 60
Satin de Bruges 40
Saye, ou ſayon 19. 22

en Saye 23
Saye a cheuaucher 21
Saye a boutons larges 20
Saye a manches 19
Saye de drap dor 21
Saye long iuſques au ta-
lons ibidem
Saye deſcarlate ibidem
Sayes bigarrez 20
Saye phriſe 25
Saye attaché auec une bou
cle 24
Sceptre 48
Sceptrum ibidem
Scortea 36
Sculponeæ 13.4
Scutula 46
Scutulata ueſtis ibidem
Scutulatus textus ibidem
Segmentata ueſtis 39
Serica ueſtis 40
Serrer 32
Seruiettes 64
Sindon 38
Socculus 15
Soccus ibidem
Solea 16
Soleatus 17
Solea ferrea ibidem
Solearius ibidem
Soliſequium 55
Sordida ueſtis 44
Sordidata mancipia ibidem
Sordidatus ibidem
Soulier 14.16
Souliers a bloucquette 17
Souliers a lapoſtolique 16
Souliers eſcoletez 17
Soulſiz 55
Spadix 55
Spumeus color 60
Squalida ueſtis 44
Stola 39
Stolati Hiſpani 26
Stragula 62
Stragulæ Babylonicæ 62
Stragulum bubalinum 11
Strophiarius 51
Strophiolum ibidem
Strophium 51
Subligaculum 12
Subminia rica 8
Subrufus color 54
Subſerica ueſtis 40
Subtegmen 22
Subucula 10
Sudarium 52
Supparus ſiue ſuparum 49

Syntheſis 46
T
Tablier 51
Tanné 59
Tanné guarancé 56
Tapetes 63
Tapetia ibidem
Tapetia picta 42.63
Tapitz 63
Tapitz de turquie ibidem
Tapitz figurez ibidem
Taye 23
Templettes 49
Tenuis ueſtis et ſimplex 42
Theriſtrum 45
Thorax 10.11
Thorax ferr.uel ahenus 10
Thorax laneus 11
Thorax plumbeus ibidem
Tiara 5
Tiara gemmata ibidem
Tiara Phrygia ibidem
Tiarati reges ibidē
Tibialia 12
Tiſſu 51
Toga 25
Toga alba 26
Toga arcta 30
Toga attrita 30
Toga candida 26
Toga laxa 30
Toga palmata 31
Toga picta ibidem
Toga prætexta 27
Toga pulla, ſiue atra 26
Toga pura 27
Toga purpurea 31
Toga rara 30
Toga raſa 31
Toga reſtricta 30
Toga reſuta 20
Toga uirilis 27
Togatulus 27
Togatus 25.29
Togatæ matronæ 29
Togati Hiſpani 26
Togula 27
Torchemains 64
Trabea 32
Trabea conſularis ibidem
Trabearū genera tria 33
Trippe de uelours 41
Trouſſoire 50
Trouſſer ſa robe 45
Tunica 19.22
Tunica aurea 21
Tunica domeſtica 22
Tunica dormitoria, aut intima

intima 9
Tunica rubra 19
Tunicæ annulatæ 20
Tunica hyberna 19
Tunica forenſis 22
Tunica laticlaui 20
Tunica lintea 22
Tunica manicata 19
Tunica picta 21
Tunica pallio ꝑpior 20.35
Tunica phœnicea uel coccina 20
Tunica reſuta 20
Tunica ſubſtricta 21
Tunica talaris 21
Tunicæ manuleatæ 20
Tunicæ uerſicolores 20
Tunicatus 9.22
Tunicata quies 9
Tuniculæ molles 23

V

Varia ueſtis 43
Venetus color 60
Ventrale 51
Verſicolor ueſtis 44
Vert 59
Veſtimentum 38
Veſtis 38
Veſtis Attalica 41
Veſtis aurea 41
Veſtis clauata 41
Veſtis Damaſcena 41
Veſtis domeſtica 42
Veſtis elegans 45
Veſtis expanſa 43
Veſtis forenſis 42
Veſtis ianthina 58
Veſtis inſignis 39
Veſtis linea 45
Veſtis Melitenſis 42
Veſtis militaris 42
Veſtis nocturna 37
Veſtis pellicea 42
Veſtis Phrygiana 45
Veſtis picta 41
Veſtis polymita 42
Veſtis ſerica heteromalla 41
Veſtis tenuis 42
Veſtis uiatoria 42
Veſtis undulata 41
Veſtem mutare 44
Vidulus 65
Viridis color 60
Vitta 7
Vocare ad pileum 3
Voele 9

Z

Zona 50

SEBASTIANVS GRYPHIVS
EXCVDEBAT LV=
GDVNI,
ANNO
M. D. XXXIX.

FINE.

175

176

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE